

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 4

- Хуульд өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль
- Шүүхийн тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болгох тухай Монгол Улсын хууль
- Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль
- Төр, сүм хийдийн хэрилцээний тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болгох тухай Монгол Улсын хууль
- Онцгой албан татварын хуульд нэмэлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар

1994 он

УНШИГЧ ТАНАА

«Монгол Улсын хууль тогтоомжийн актуудыг захиалуулж албан хэрэгцээнд ашиглуулж байх тухай» Засгийн газрын 1994 оны 2 дугаар сарын 18-ны 42 тоот тогтоол гарав.

Эзэхүү тогтоолоор «Төрийн мэдээлэл» сэтгүүлийн бүх шатны засаг дарга (хот, хороодын Ардын Нурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) нарын албан ажлын хэрэгцээнд зориулж нэгтгэн зохион байгуулж захиалуулах, шаардагдах хөрөнгийг төсвөөс санхүүжүүлж байхыг төв, орон нутгийн удирдлагуудад даалгасан байна.

Иймд «Төрийн мэдээлэл» сэтгүүлийн захиалгыг зөвхөн энэ оны II, III улирал гэхгүйгээр 1994 онд бүтэн жилээр хийх боломжтой болж байна. Нэг дугаарын үнэ 200 төгрөг. Хэвлэл захиалгын мөнгийг Улаанбаатар хотод «АДС» компанийн Монгол шуудан банкин дахь 200002 тоот дансанд, бусад аймаг хот, сум, суурин газруудад тухайн холбооны газрын хэвлэлийн харилцах дансанд тушааж тооцоо хийнэ. Сонин хэвлэлийн цаасны үнэ улам бүр нэмэгдэж энэ оны II хагасаас тогтмол хэвлэлүүдийн өртөг өсөх хандлагатай байгаа боловч «Төрийн мэдээлэл» захиалгынхнаа үнийг нэг түвшинд барих эрмэлзлэлтэй байна.

Засгийн газрын 42 дугаар тогтоол, түүнийг ашиглах журмыг энэ дугаарт нийтэлсэн тул уншиж ганилцана уу.

СЭНГҮҮЛИЙН ЗӨВЛӨЛ

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

(ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ,
ШИЙДВЭР, НИЙТЛЭЛ—ХУУЛИЙН
ТАЙЛБАР)

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар

№ 1994 оны 4 сар № 4 (23)

ГАРЧИГ

I МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1. Хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	241
2. Шүүхийн тухай хуулийн зарим заалтыг дүчингүй болгох тухай	242
3. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	243
4. Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	245
5. Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн зарим заалтыг дүчингүй болгох тухай	246
6. Онцгой хэлбэр гэгдвэрийн хуульд нэмэлт оруулах тухай	247

II МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

7. Жүрэм батлах тухай № 11	248
8. Жүрэм батлах тухай № 12	251
9. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан явах зарим ярга хэмжээний тухай № 13	252
10. Монгол Улсын Засгийн газрын дэд бүтцийн бүдүүвчийг батлах тухай № 14	253
11. Төр, нийгмийн судлалын Академийг өөрчлөн байгуулах тухай № 15	254
12. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дүтгэлтийн тухай № 16	256
13. Зарим хүнийг ажлаас чөлөөлөх тухай № 17	257
14. Монгол Улсын Засгийн газрын зарим гишүүдийг томилгох тухай № 18	258
15. Шалгалтын дүнгийн тухай № 19	259
16. Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны хаврын чуулганаар гэрээлэх асуудлын тухай № 20	260

III. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАНГ

17. Б. Түмэнг дачин сайдаар томлох тухай № 4 261
18. Б. Намзadayг дачин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай № 5 261
19. Т. Чимеддоржийг дачин сайдаар томлох тухай № 8 262
20. Заранг хүчингүй болгох тухай № 9 262

IV. ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦ

21. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн дүгнэлт № 03 263
22. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцгийн тогтоол № 01 269

V. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

23. Тогтоолын хэвсрэлтийг шинэчлэн батлах тухай № 13 274
24. Илсрэлтийн зарим нэрийн барвани газрын албан татварын хувь хэмжээг сонгох, зарим түүхий эд, мэтгэцлэлийг худалданы албан татвараас чөлөөлөх тухай № 16 276
25. Тогтоолын заалтыг хүчингүй болгох тухай № 17 279
26. Гүрээсийн байрны талбэрийн тухай № 18 280
27. Гэрлийн хатуураа, үндэслэлийн хөгжмэлийн институт байгуулах тухай № 19 281
28. Нөмрөн сангийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай № 23 282
29. Яам, газрын удирдлагын өрөн тоо, бүтцийг тогтоод, өсөлтийн төсвийн хягаар, цаашгийн санг батлах тухай № 24 284
30. Залуучууд, спортын байгууллагын зохион байгууллагын тухай № 25 291
31. Монгол Улсын Зохиогчийн эрхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай № 31 292
32. Дарлалын өдмөл хонсдоо өмчлөсө сэргийлэх тухай Монгол Улсын хуулийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай № 32 297
33. Гэмтний хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай Монгол Улсын хуулийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай № 33 299
34. Хууль мөтгөөмднийг акт, Засгийн газрын шийдвэрийн өрнө нутагт түргэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай № 42 301

VI. НИЙТГЭЭ, ТАЙЛБАР ЗӨВЛӨМЖ

35. Гадаадын нэгжний өрх зүйн байдалын тухай хуулийн талаар 304
36. Архидан өсгүүрэхтэй тэмцэх тухай Монгол Улсын хуулийн талаар 310

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1993 оны 1 дүгээр
сарын 13-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАМ

1 дүгээр зүйл, Тэтгэвэрийн хуулийн 11^д дүгээр зүйлийн «зүүлдүүдээ» гэснийг «хүүхдээ» гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл, Тэтгэвэрийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 1993 оны 1 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 4 дүгээр зүйлийн «Энэ хуулийг» гэснийг «Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлийг» гэж өөрчилсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
дэргэ

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 13-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ШҮҮХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ
ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮҮ БОЛГОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Шүүхийн тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсгийн «Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч гадаадад зорчих, байх хугацаандаа дипломат эрх ямба, дархан эрх эдэлнэ» гэсэн заалтыг хүчингүй болгосугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1994 оны 1 дүгээр сарын 17-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 2, 5 дахь заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

18 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

«3. Засгийн газрын бүтцэд дор дурдсан яам ажиллана:

- 1) Монгол Улсын Байгаль орчны яам
 - 2) Монгол Улсын Батлан хамгаалах яам
 - 3) Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
 - 4) Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн яам
 - 5) Монгол Улсын Сангийн яам
 - 6) Монгол Улсын Соёлын яам
 - 7) Монгол Улсын Худалдаа, үйлдвэрийн яам
 - 8) Монгол Улсын Хууль зүйн яам
 - 9) Монгол Улсын Хүн амын бодлого, хөдөлмөрийн яам
 - 10) Монгол Улсын Хүнс, хөдөө аж ахуйн яам
 - 11) Монгол Улсын Шинжлэх ухаан, боловсролын яам
 - 12) Монгол Улсын Эрүүд мэндийн яам
 - 13) Монгол Улсын Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн яам.»
- 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 2 дахь заалт:

«2) Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд:

— зам, тээвэр, холбоог хөгжүүлэх бодлого, Сүх төрлийн тээвэр, харилцаа, холбооны үйлчилгээ; барилга, архитектур, хот байгуулалтын бодлого; орон сууц, нийтийн аж ахуйн бодлого; зохицуулалт; геодези, зураг төслийн бодлого; барилга-техникийн улсын хяналт.»

20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 5 дахь заалт:

«5) Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн сайд:

— эрчим хүчний нэгдсэн бодлого; түлш, эрчим хүчний үйлдвэрлэл; улс орны нэхвэлгээний ажуулалт; геологийн судалгаа, ашигт малтмалын эрэл хайгуул; эрдсийн баялагийн хамгаалалт; олборлолт, уул уурхай, металлургийн үйлдвэрийг хөгжүүлэх бодлого; эрдэс, түүхий эдийн бааз, түүний ашиглалт.»

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 6 дахь заалтыг нэмсүгэй:

«б) Мэдээллийн МОНЦАМЭ агентлаг»

3 дугаар зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 1 дэх заалтад «Монгол Улсын Аюулгүй байдал хангах ерөнхий газар» гэснийг «Монгол Улсын Тагнуулын тэн газар» гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 6, 9 дэх заалтыг тус тус хассугай.

5 дугаар зүйл. Энэ хуулийг батлагдсан өдрөөс нь эхлэн дараах мөрдсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
Арга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1992 оны 1 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай 1992 оны 7 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 6, 9 дэх заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1 дүгээр зүйлийн 6 дахь заалт:

«б) Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд»

1 дүгээр зүйлийн 9 дэх заалт:

«9) Монгол Улсын Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн сайд»

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай 1992 оны 7 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 10, 13 дахь заалтыг тус тус хассугай.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг батлагдсан өдрөөс нь эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1994 оны 1 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТӨР, СҮМ ХИЙДИЙН ХАРИЛЦААНЫ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛГОХ
ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, 12 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болгосугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1994 оны 1 дүгээр сарын 18-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
эзрэг

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 17-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ОИЦГОЙ АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХЛАГ

1 дүгээр зүйл. Оицгой албан татварын хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь заалт нэмсүгэй:

4 дүгээр зүйлийн 4 дэх заалт:

«4) автобензин, дизелийн түлш.»

6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7, 8 дахь заалт:

«7. Автобензин — 15

8. Дизелийн түлш — 20»

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1994 оны 1 дүгээр сарын 25-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
дэргэ

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 11

Улаанбаатар
хот

ЖУРАМ БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ нь:**

1. Улсын Их Хурлын гишүүний төсөвт зардлыг зарцуулах, тооцох журмыг хавсралт ёсоор баталсугай.
2. Уг журмын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Дотоод асуудлын байнгын хороонд даалгасугай.
3. Энэхүү журмын дагуу Улсын Их Хурлын гишүүний төсвийг зарцуулах, тооцох аргыг 1994 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн хэрэгжүүлэхийг Тамгын газар (н. Ринчиндорж)-д зөвшөөрсүгэй.

Монгол Улсын Их Хурлын
дарга

Н. БАГАБАНДИ

Улсын Их Хурлын 1994 оны 11 дүгээр тогтоолын хавсралт

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ТӨСӨВТ ЗАРДАЫГ ЗАРЦУУЛАХ, ТООЦОХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Улсын Их Хурлын гишүүн нь Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 6-дахь хэсэгт заасны дагуу өөрийн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын төсөвтэй байх бөгөөд түүнийгээ өөрөө мэдэж зарцуулна.

2. Улсын Их Хурлын гишүүний төсөвт зардалд унаа, орон нутагтай ярих болон гэрийн телефон утасны зардал, зайлшгүй шаардлагатай хэвлэл захиалах, орон нутагт албан томилолтоор явах, бичиг хэрэг, өөрийн орон тооны туслах ажилтан эвч ажиллуулахтай холбогдсон зардал орно.

3. Улсын Их Хурлын гишүүний төсөвт зардлын хэмжээг Улсын Их Хурлын жил бүрийн төсөвт хүн нэг бүрээр тооцож тусгах бөгөөд түүний зарцуулалтад Дотоод асуудлын байнгын хороо хяналт тавина.

4. Улсын Их Хурлын гишүүний төсөвт зардлын гүйцэтгэлийг Тамгын газрын санхүү, үйлчилгээний хэлтэс зардлын зүйл бүрээр тооцон сар болгон гаргаж Дотоод асуудлын байнгын хороонд өгнө.

Хоёр. Унааны зардлыг тооцох

5. Улсын Их Хурлын гишүүн дуудлагын автомашинаар сардаа 780 км хог дотор явах унааны зардалтай байна.

6. Дуудлагын унаагаар саадгүй үйлчлэх ажлыг Тамгын газар хариуцаж зохион байгуулна.

7. Улсын Их Хурлын гишүүдийг зохион байгуулаалттай нэгдсэн арга хэмжээнд оролцоход нь болон өвлийн улиралд өглөө, оройд нэгдсэн унаагаар үйлчлэх түүнчлэн хүндэтгэн үзэх бусад онцгой тохиолдолд гишүүнд унаа, тээврийн хэрэгсэлээр үйлчилсэнд гарах зардлыг Тамгын газар хариуцна.

Гурав. Бусад зардлыг олгох, тооцох

8. Улсын Их Хурлын гишүүн орон нутагтай телефон утасар ярих тус орсон хэмжээний лимит (зардал)-тай байна. Хэрэв орон нутагтай нөхцөл ирнэний хөлс нь дээрх лимитээс

хэтэрхэд хэтэрсэн зардлыг Улсын Их Хурлын гишүүн өөрөө тална.

9. Улсын Их Хурлын гишүүний гэрийн телефон утасны шинглэлтийн зураамжийг сар бүр цалинтай нь хамт олгоно.

10. Сонгогчидтойгоо уулзах болон бусад ажлаар Улсын Их Хурлын гишүүн орон нутагт ажиллахдаа батлагдсан төсвийн хэмжээнд багтаан жилд хэдэн удаа, хэд хоногоор, ямар унаагаар явахад гишүүн өөрөө мэднэ. Гишүүнийг орон нутагт томилдлоор явахад нь сонгоц, галт тэргэнд суудал захиалах, хөдөө ажлын машин бэлтгэх болон бусад бэлтгэл ажилд нь Тамгын газар үйлчлэж тусална.

11. Улсын Их Хурлын гишүүнд зайлшгүй шаардлагатай хэвлэл захиалах, мэдээлэл авахтай холбогдсон зардалд зориулж түүний хагас сарын цалингийн хэмжээтэй тэнцэх мөнгийг жил бүр олгоно.

12. Улсын Их Хурлын гишүүнд жилд хоёр удаа тогтоосон хэмжээний зардалд багтах нээс, харандаа, үзэгийн бэх, цавуу зэрэг бичиг хэргийн хэрэглэл олгохоос гадна шуудангийн зардлыг нь төсвөөс гаргана.

13. Улсын Их Хурлын гишүүн нь Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт зааснаар Тамгын газарт харьцалагдах орон тооны ажилтантай байж болох бөгөөд түүнийг байнгын болон түр орон тоон дээр ажиллуулахаа Улсын Их Хурлын гишүүн өөрөө шийдвэрлэнэ. Улсын Их Хурлын гишүүний орон тооны ажилтанг ажилд авах, ажлаас чөлөөлөх, цалингийн хэмжээг тогтоох асуудлыг Тамгын газар Улсын Их Хурлын тухайн гишүүнтэй тохиролцон шийдвэрлэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН
ТОГТООЛ**

1994 оны 1 дүгээр
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 12

Улаанбаатар
хот

ЖУРАМ БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Улсын Их Хурал дахь намын бүлгийн төсөвт зардлыг зарцуулах журмыг хавсраат ёсоор баталсугай,
2. Энэ журмын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Улсын Их Хурлын Дотоод асуудлын байнгын хороонд даалгасугай.
3. Энэ тогтоолын дагуу хийх тооцоог 1994 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн гүйцэтгэхээр тогтоосугай.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны
12 дугаар тогтоолын хавсраат

**УЛСЫН ИХ ХУРАЛ ДАХЬ НАМЫН БҮЛГИЙН
ТӨСӨВТ ЗАРДАЛЫГ ЗАРЦУУЛАХ ЖУРАМ**

1. Улсын Их Хурал дахь намын бүлэг нь Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 4 дэх төсөвт заасны дагуу үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын төсөвтэй байх бөгөөд жил бүр Улсын Их Хурлын төсөвт тусгаж Улсын Их Хурлаар батлуулна.
2. Улсын Их Хурал дахь намын бүлгийн төсөвт зардалд тус бүлгийн орон тооны ажилтны аллин, албан томилгоат, унаа, бичиг хэргийн зардал орно.
3. Намын бүлгийн төсөвт зардлыг тухайн намын бүлгийн нэгдэлд олгоно.

4. Намын бүлгийн төсөвт зардлыг намын бүлэг, эсхүл түүний удирдлагын шийдвэрээр зарцуулна.

5. Ажилтны цалингаас бусад зардлыг зүйл хооронд шилжүүлэн зарцуулж болох боловч батлагдсан төсвөөс хэтрүүдэхгүй байвал зохино.

6. Намын бүлгийн ажилтны цалингийн хэмжээг Улсын Их Хурлын Тамгын газарт баримталж байгаа жишгийг харгалзан намын бүлгээс тогтооно.

7. Намын бүлгийн ажилтны ахуй амьдрал, нийгмийн асуудалд Тамгын газар анхаарал тавьж, дэмжлэг үзүүлнэ.

8. Энэ журмын 4-т заасны дагуу намын бүлгийн төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт, тооцоолохтой холбогдсон үйл ажиллагааг Тамгын газрын санхүүгийн алба гүйцэтгэнэ.

9. Намын бүлэг, түүний ажлын аппаратыг ажлаах нөхцөлөөр хангах асуудлыг Тамгын газар харууцна.

10. Намын бүлгийн төсөвт зардлыг төлөвлөх болон түүний зарцуулалтын гүйцэтгэлд Улсын Их Хурлын Дотоод асуудлын байнгын хороо хяналт тавина.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЫН ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

саяын 14-ний өдөр

Дугаар 13

Улаанбаатар

хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Дараахь арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт даалгасугай:

1) Засгийн газрын бүтцэд оруулсан өөрчлөлтийн дагуу холбогдох зохион байгуулалтыг энэ оны 1 дүгээр сард багтаан хийж дуусгах;

2) хууль тогтоомжийн акт, Засгийн газрын болон холбогдох бусад байгууллагын шийдвэрийг Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 1994 оны 1 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуульд нийцүүлэх.

Энэ тогтоолыг батлагдсан өдрөөс нь эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЫН ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Дугаар 14

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ДЭД БҮТЦИЙН БУДУУВЧИЙГ БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд удирдлагын зарим салаа мөчрийг улсын хэмжээнд хариуцах эрх, үүрэг бүхий газрын бүдүүвчийг дор дурдсанаар батаалж тэдгээр газрыг Засгийн газрын дэд бүтцэд хамааруулсугай:

1) Батлан хамгаалахын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд нийтийг хамарсан байгалийн болон бусад гамшиг, үйлдвэрлэлийн томоохон ослын аюулаас урьдчилан сэргийлэх, иргэдийг аврах, материал баялгийг хамгаалах арга хэмжээ авч

хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий Монгол Улсын иргэний хамгаалалтын газар;

2) Батлан хамгаалахын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд улсын хил хамгаалалтыг удирдан зохион байгуулах үүрэг бүхий Монгол Улсын Хилийн цэргийг удирдах газар;

3) Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд зохион байгуулж хяналт тавих үүрэг бүхий Монгол Улсын татварын ерөнхий газар;

4) Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд гялалтын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд зохион байгуулж хяналт тавих үүрэг бүхий Монгол Улсын гялалтын ерөнхий газар.

Энэ тогтоолыг батлагдсан өдрөөс нь эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар 15

Улаанбаатар

сарын 14-ний өдөр

хот

ТӨР, НИЙГМИЙН СУДЛАЛЫН АКАДЕМИЙГ ӨӨРЧЛӨН БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Төр, нийгмийн судлалын Академийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны хэсгийг түшиглэн Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 61 дүгээр зүйлд заасан үүрэг бүхий Судалгааны төвийг Улсын Их Хурлын дэргэд байгуулсугай.

2. Засгийн газрын дэргэдэх Удирдлагын хөгжлийн институтыг Төр, нийгмийн судлалын Академийн сургалтын хэсэгтэй нэгтгэх замаар Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, холбогдох бусад байгууллагуудыг захирагчид үндсэн дээр төрийн албаны болон аж ахуйн удирдах ажилтан бэлтгэх даатан сургах, мэргэvlлийг ил дэвшлүүдэх, дахин мэргэшүүлэх сургаал болон эрдэм шинжилгээний ажил явуулах үндсэн чиг үүрэгтэйгээр өөрчлөн зохион байгуулах тухай Засгийн газраас тавьсан санхалыг зүйтэй гэж үзсүгэй.

3. Төр, нийгмийн судлалын Академийн байр, төсөв, өрөнгөө, үндсэн хөрөнгийн холбогдох хэсэг, мөн тус Академийн сургалт, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн боловсон хүчнийг 1994 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөр тасалбар болгон Засгийн газрын мэдэлд шилжүүлсүгэй.

4. Дараахь арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Улсын Их Хурлын дэд дарга (Ж. Гомбожав)-д даалгасугай:

1) энэ тогтоолын 3-г заасан асуудлыг судалж, шийдвэрлэл комиссыг байгуулж ажиллуулах;

2) Судалгааны төвийн зохион байгуулалт, эрх, үүрэг, үйл ажиллагааны зарчим, журмыг боловсруулж Улсын Их Хурлын 1994 оны хаврын чуулганд оруулах.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЙН
ТОГТООЛ**

1994 оны 1 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Дугаар 16

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН
ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТИЙН ТУХАЙ**

Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэхийг хянан үзэхийг хүссэн иргэн А. Гаибаатар, Д. Гаиболд, Р. Гончигдорж, С. Зориг, Ц. Элбэгдорж, Т. Эрдэнэбилэг, Д. Ламжав, Д. Дашдэндэв нарын гомдлыг хянан хэлэлцээд гаргасан Үндсэн хуулийн цэцийн 1994 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн дүгнэлтийг хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, 12 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг Үндсэн хуулийн аравдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, арван зургадугаар зүйлийн 15 дахь хэсгийг тус тус зөрчсөн тухай Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийн тогтоох хэсгийн 1 дэх заалтыг хууль зүйн үндэслэлтэй гэж үзсүгэй.

2. Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийн тогтоох хэсгийн 2 дахь заалтыг хүлээн зөвшөөрсүгэй.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАМЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар-17

Улаанбаатар

сарын 15-ны өдөр

хот

ЗАРИМ ХҮНИЙГ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЛ

Засгийн газрын бүтэн, бүрэлдэхүүнд зарим өөрчлөлт оруулсантай холбогдуулан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн хори тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Раздакын Сандалханыг Зам, тээвэр, холбооны сайдын, Бямбын Жигжидийг Түлш, эрчим хүчний сайдын, Цэрэндашийн Дамиранг Барилга, хот байгуулалтын сайдын, Доржийн Цогбаатарыг Геологи, эрдэс баялгийн сайдын үүрэгт ажлаас тус тус чөлөөлсүгэй.
2. Энэ тогтоолыг 1994 оны 1 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 15

Улаанбаатар
ХТТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ЗАРИМ ГИШҮҮДИЙГ ТӨМИЛӨХ ТУХАЙ

Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүнд зарим өөрчлөлт оруулахтай холбогдуулан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн сайдаар Раднакын Сандаалхан,

Монгол Улсын Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн сайдаар Бамбын Жигжид нарыг тус тус төмилсүгэй.

2. Энэ тогтоолыг 1994 оны 1 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Дэргэ

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1994 оны 1 дугаар
сарны 17-ны өдөр

Дугаар 19

Улаанбаатар
хот

ШАЛГАЛТЫН ДҮНГИЙН ТУХАЙ

Улсын аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн хэрэгжилт, нууцын хадгалалт, хамгаалалтыг Улсын аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газарт шалгасан тухай Улсын Их Хурлын ажлын хэсгийн мэдээллийг чуулга-наараа хэлэлцээд Улсын аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий газрын бүртгэлд авагдсан Улсын Их Хурал, Засгийн газрын зарим гишүүдтэй холбогдолтой гэх мэдээ, мэдээлэл устгагдсан нь тогтоогдоогүй, түүнчлэн эдгээр мэдээ, мэдээлэлд Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гишүүдээс албан тушаалаа урнуулан ашигласан, хээл хахууль авсан, өмч хөрөнгө шингэлсэн гэх баримт байхгүй байна.

Улсын аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий газарт нууцын хадгалалт, хамгаалалт шаардлага хангаггүй байснаас батлагдаагүй мэдээлэл хэвлэлд гарах, ийнтийн дунд цуурхал байдлаар тарах, зарим албан тушаалтын нэр төрийг гутаахад ашиглагдах явдал гарсаар байна гэж ажлын хэсгээс дүгнэснийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Улсын Их Хурлын нэр бүхий гишүүдийн нэр төрийг сэргээх асуудлыг авч үзэж хуулийн дагуу шийдвэрлүүлэхийг Улсын Их Хурлын Дотоод асуудлын байнгын хороонд даалгасугай.

2. Улсын аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газарт хийсэн шалгалтын явцад нэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах талаар шаардлагатай арга хэмжээ авч дүнг Улсын Их Хурлын 1994 оны хаврын чуулганд танилцуулахыг Засгийн газарт даалгасугай.

3. Энэ тогтоолын 2 дахь заалтын биелэлтэд хяналт тавихыг Улсын Их Хурлын Гадаад бодлого, аюулгүй байдлын

байнгын хороо, Хууль зүйн байнгын хороонд тус тус даалгасугай.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

Улаанбаатар

сарын 17-ны өдөр

Дугаар 20

хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 1994 ОНЫ
ХАВРЫН ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН
ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны хаврын чуулганаар дор дурьдсан хуулийн төсөл хэлэлцүүлэхээр тогтоосугай:

- 1) Алтны тухай хууль
- 2) Газрын тухай хууль
- 3) Иргэний хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль
- 4) Иргэний байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль
- 5) Иргэний хамгаалалтын тухай хууль
- 6) Нийгмийн даатгалын багц хууль
- 7) Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль
- 8) Төрийн албаны тухай хууль
- 9) Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай хууль
- 10) Төрийн дээд шагналын тухай хууль
- 11) Төрийн хяналтын тухай хууль
- 12) Түүх, соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль
- 13) Үнэт цаасны тухай хууль
- 14) Бусад

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИНЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар 4

Улаанбаатар

сарын 23-ны өдөр

ХОТ

Б. ТҮМЭНГ ЭЛЧИН САЙДААР ТОМИЛОХ ТУХАЙ

Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Польш Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар Будсүрэнгийн Түмэнг томилсугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИНЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар 5

Улаанбаатар

сарын 25-ны өдөр

ХОТ

**Б. НАНЗАДЫГ ЭЛЧИН САЙДЫН ҮҮРЭГТ
АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ**

Баярхүүгийн Нанзадыг Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Польш Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1994 оны 2 дугаар

Дугаар 8

Улаанбаатар

сарын 3-ны өдөр

ХТГ

**Г. ЧИМИДДОРЖИЙГ ЭЛЧИН САЙДААР
ТОМИЛОХ ТУХАЙ**

Монгол Улсаас БНЭУ-д суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар Тэрбишийн Чимиддоржийг томилсугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1994 оны 2 дугаар

Дугаар 9

Улаанбаатар

сарын 16-ны өдөр

ХТГ

ЗАРЛИГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛГОХ ТУХАЙ

«Хорих байгуулагчид болон хорих ял эдлүүлэх тухай» Монгол Улсын хууль шинээр батлагдсантай хэлбэгдүүлэн «Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн байгууллагын офицер, ахлагчдын тангараг батлах тухай» Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1992 оны 1 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 1 дүгээр зарлигийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН
ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛЭТ

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар 03

Улаанбаатар

сарын 12-ны өдөр

ХОТ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн энэхүү дүгнэлтийг 1994 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 18.00 цагт зөвлөлдөх газраар (төрийн ордны 251 дүгээр өрөө) үйлдэн.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн хуралдааныг Цэцийн дарга Г. Сөнд даргаалж гишүүдэд Г. Нямдоо, Л. Баасан (илтгэгч), Н. Жаншан, Д. Чалхаажав (илтгэгч) нарын бүрэлдэхүүнтэй, Цэцийн нарийн бичгийн дарга Цэндээхүүг оролцуудан хийн. Цэцийн хуралдаанд гомдол гаргагч А. Ганбаатар, Д. Ганболд, Р. Гончигдорж, С. Зориг, Ц. Элбэгдорж, Т. Эрдэнэбилэг, Д. Ламжав, А. Энхбат нарыг төлөөлөн Д. Ламжав, А. Энхбат гомдол гаргагч и. Баасанжав, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах, түүний өмгөөлөгч Д. Баярсайхан, Я. Бататар нар оролцов.

Монгол Улсын иргэн А. Ганбаатар, Д. Ганболд, Р. Гончигдорж, С. Зориг, Ц. Элбэгдорж, Т. Эрдэнэбилэг, Д. Ламжав, А. Энхбат, Н. Баасанжав нарас Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцэд хандаж гаргасан өргөдөллөөс Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах нь Монголын Чөлөөт Телевиз—1 (МНТ—1) нэртэй аж ахуйн нэгжийг байгуулан банкнд харьцах данс нээлгэн ажлаж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 29 дүгээр зүйлийн Улсын Их Хурлын гишүүн нь хуулиар үүрэгт нь үл хамаарах бусад ажил, албан тушаал хавсарч болохгүй гэсэн заалтыг зөрчсөн байна. Үндсэн хуулийн Цэцээс Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүн Ц. Төрмандах Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн эсэхийг хянан шийдвэрлэж өгөхийг хүсьеэ гэжээ.

Д. Ламжав, А. Энхбат нар өргөдөл гаргагч А. Ганбаатар, Д. Ганболд, Р. Гончигдорж, С. Зориг, Ц. Элбэгдорж, Т. Эрдэнэбилэг нарыг төлөөлөн бичгээр ирүүлэн гайлбартаа Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах нь «Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн би ард түмнийхээ эрхийн хувьд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмтэй хамгаалж, төрийн хуулифт дээдэн сахиж, гишүүний үүрэгээ чин итгэлтэйгээр биелүүлж эхлээд тангарагласан» гэсэн тангарагаасаа итгэлтэй юм.

1. 1992. 3. 13-нд Бумсан компани Герман улсын Терра снес компаний төлөөлөгч герман улсын иргэн Шефертэй 1 кг ямааны ноолуурыг 17—22 ам. доллараар худалдаж тооцоог 1992. 12. 20-нд дуусгахаар тохирсон.

2. 1993. 2. 13-нд Ц. Төрмандахыг гаднадад явуулах тухай Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 24 тоот захирамж гарсан.

3. 1993. 2. 27-нд Бумсан компани МЧТ—1 компанид 3 сая төгрөг шилжүүлсэн.

4. 1993. 3. 23-нд Юрген Шефертэй хамтран тэмцэхэд бүхнийг зорнулахаар Н. Бумбар, Ц. Төрмандах нарын тохирсон гэрээ

5. 1993. 3. 23-нд Н. Бумбар, Ц. Төрмандах нарын тохиролцсон долоон зүйл.

6. Бумсан, МЧТ—1 компаниуд хамтран 20 тонн ноолуур Герман улсад гаргах тухай гэрээ

7. 1993. 4. 26-нд МЧТ—1 гэсэн хэвлэмэл хуудсанд Ц. Төрмандах гарын үсэг зурж тайлбар өгч МЧТ—1 компанийн УХН 0255 тоот тамгыг ард талд нь дарсан.

8. Ц. Төрмандах 1993. 6. 28-нд нийслэлийн шүүхэд гаргасан тайлбартаа: Бумсан компанийн захирал Бумбартай ямааны ноолуур борлуулахаар гэрээ хийсэн. Тэднийх манайд 21000 ам. доллар өгч үлдэх 128000 ам. долларыг одоо болтол өгсөнгүй байгааг шийдвэрлэж өгөхийг хүсэж байсан.

9. Улсын дээд шүүхийн 1993. 7. 22-ны өдөр гаргасан магадлал, Улсын дээд шүүхийн 1993. 11. 6-ны 1/547 тоот хариу мэдэгдэх хуудас зэрэг баримтуудаар батлагдаж байна гэжээ.

Н. Баасанжав өргөдлөө тодруулан гаргасан тайлбартаа: Би Ц. Төрмандахыг ер нь танихгүй. Миний дүү Мөнхчулуунаас Ц. Төрмандах, Бумбар нар 3 тонн ноолуур авахаар тохиролцсон үйл ажиллагаанаас үндэслэн түүнийг мэдэх болсон. Энэ хүний муут үзье гэсэндээ биш Улсын Их Хурлын гишүүн хүнд хуульд буй зохицуулалтыг зөрчиж болох уу. Энэ нь тогтоосон журамд хэрхэн нийцэж байна вэ гэдэг асуудлыг сэдэж тавьсан юм. Энэ хүн компанийн гэрчилгээ авч банкнид данс нээлтэн бүсэд газартай аж ахуйн гэрээ хийсэн нь аж ахуй эрхлэн байгааг илэрхийлж байна гэжээ.

А. Ганбаатар нар болон Н. Баасанжав нарын гомдлыг үндэслэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн гишүүн Л. Баасан, Д. Чилхаажав нар 1993 оны 12 дугаар сарын 29-нд маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг үүсгэжээ.

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх асуудлын маргааныг шалгах болон Цэцгийн хуралдааны үед шалган тогтоов. Үүнд:

1. Сонгино хайрхан дүүргийн татварын албанлас ирүүлсэн тодорхойлолтонд Монголын Чөлөөт төлсөн—1 БВХК нь 1993 оны 1-р сарын 12-нд байгуулагдсан тус дүүргийн татварын албанаас 34/17 тоот улсын бүртгэлтэй, 726745 регистэртэй улсын бүртгэлийн гэрчилгээ авч үйл ажиллагааг явуулжээ. Компанийн дүрмийн сан нь 528,0 мянган төгрөг, гишүүн Ц. Төрмандах (захирал) Цэрмаа, монгол даатгал банк 330654, 151254 данстай, үйл ажиллагаа нь

1. Телевизийн ивэтрүүлэг бэлтгэх, сийлвэр, зуучлах
2. Баримтат кино хийх, худалдах ивдэл бэлтгэх.

Компани байгуулагдсан цагаас татварын албанд тооцоо хийгээгүй, анхны гэрчилгээнд залсан ажил үйлчилгээгээс оор нэмэлт хийлгээгүй болно гэж дурдав.

2. Улаанбаатар хотын татварын албаны ажилтан Сэр-Одоос лавлагаа болгон ирүүлсэн харьцанганд Сонгино хайрхан дүүргийн татварын албаны тодорхойлолтонд буй зүйлийг баталснаас гадна компани нь МҮЭ-үүдийн холбооны төв зөвлөлийн 219 тоот өрөөнд байрладаг, 325078 тоот утастайг тодорхойлжээ.

3. Монгол даатгал банкны 1993 оны 12 дугаар сарын 31-ний 429 дүгээр албан бичигт:

Тус банкнаас Дэлгэрмөрөн ХЭАА-н 300145 тоот дивиденд 1992.7.6-нд 3000,0 мянган төгрөг, 1992.9.5-нд 7000,0 мянган төгрөгийн зээлийг худалдааны зорилгоор авсан. Үүний 1 гарын үсгийг эзэн Доржпайгам зурсан. Гэтэл Үндсэн Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандахын хүсэлтээр Дэлгэрмөрөн ХЭАА-н зээлийн өрийн үлдэгдэл 9926,0 мянган төгрөгийг МЧТ—1 нэртэй аж ахуйд 331654 тоот данс нээлгэх түүнд шилжүүлж гүйлгээ хийснээр зээлийн төлбөр хийгдэж эхэлсэн юм. 1993.1.20-ны өдрөөс хойш 7 удаагийн гүйлгээгээр 9926,000 төгрөгийн зээл төлөгдсөн ба одоогоор 4690498 төгрөгийн зээлийн зүүт төлөөгүй байгаа бөгөөд түүнийг даралттай төлүүлж анх шаардлагатай гэжээ.

3. МЧТ—1 компанийн гишүүн Цэрмаагаас Цэцэд гаргасан тайлбартаа тус компани нь эрхэлсэн тодорхой ажил байгаагүй учраас гишүүдэд ашиг хуваах цалин олгох асуудал тавигданагүй тус компанийн ажлыг Ойгон гэлтэт шилжүүлсэн. Би 1993 оны 6-р сараас хойш компанийн ажилд оролцоогүй тул аж ахуйн ажлыг мэдэхгүй гэжээ.

4. Хэвлэлийн материалд судалгаа хийхэд Л. Пүрэвдорж «Эрхэм гишүүн нигэж аргалдаг байна» Ил товчоо, 1993, 12 сарын 10—26 № 33 (102), эдийн засагч сэтгүүлч Х. Дашзэвэг «Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандахын «бизнес» Эрх чөлөө сонин 1993, 8, 12, хуульч Х. Дамдин «Шударга үнэн тэдний талд биш хэмээн үлдэгээ шууд хэлье» Хөдөлмөр сонин 1993, XII, 13 зэрэг нийтлэл гарчээ.

5. Бумсан компаниас төлбөрт 128000 ам. доллар гарган МЧТ—1 компанид олгохоор гарсан Улаанбаатар хотын шүүхийн 1993 оны 6-р сарын 28-ны 142-р шийдвэр, уг шийдвэрийг давж заалдах шатны шүүхээр хянан хэлэлцэж Бумсан компаниас 128000 ам. доллар гаргах гэснийг 88000 ам. доллар болон шүүхийн шийдвэрт зохих өөрчлөлт оруулсан Улсын дээд шүүхийн 1993, 7, 22-ны 52-р магадлал гарчээ.

6. Бумсан ББХК, МЧТ—1 хооронд 10 тонн ноолуур өгч авалцахаар байгуулсан гэрээ, (энэхүү гэрээнд Ц. Төрмандах гарын үсэг зурсан) Н. Бумбар, Ц. Төрмандах нар 1993, 3, 23-нд ноолуурын мэргээнт асуудлаар хамтран ажлалах тухай тохиролцоо зэрэг гэрээний хуулбар хэрэгт хавсаргагджээ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцгийн хуралдаанд оролцож Д. Ламжав, А. Энхбат нар тайлбарлахдаа: Бид нэхэмжлэлийн шаардлагыг дэмжиж байна. Бидний гол шаардлага нь Улсын Их Хурлын гишүүн Үндсэн хуулийн 29-р зүйлийн нэгийг зөрчиж Улсын Их Хурлын гишүүний ажлын хамтад аж ахуй эрхэлсэн, 2-рт Ц. Төрмандах нь Үндсэн хуулийн 46 дугаар зүйлийг зөрчсөн өөрөөр хэлбэл Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн зарчмыг зөрчсөнд байна. 3-рт МЧТ—1 компани чинь Улсын Их Хурлын гишүүний үйл ажиллагаатай шууд холбоогүй гэдгийг нэмж хэлье гэв.

Гомдол гаргагч Н. Балсанжавалаас миний хүсэлтийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцгийн хуралдаанаар хэлэлцэж байгаад талархаж байна. Миний хүсэлт бол Улсын Их Хурлаас баталсан хууль тунгалаг байгажсай гэдэг явдал. Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах аж ахуй эрхэлж байснаас би өнөөдөр хохирч төрсөн дүүтээ алдаад сууж байна. Улсын Их Хурлын гишүүн цалингүй ч бай аж ахуй эрхэлнэ гэдэг чинь хууль тогтоох бололцоо алдана гэсэн хэрэг гэжээ.

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах Цэцэд гаргасан гомдолтой танилцаж бичгээр ирүүлсэн болон Цэцгийн хуралдаанд оролцож өгсөн тайлбартаа: 1993 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр хүртэл надад ямар нэгэн аж ахуй байгаагүй. Ха-

рин Доржингам эзэнтэй ХЭАА-гаар төлөвшиж, өдгөө өдөрнөг төхөөрөмж явахуулах эцсийн зорилгоор тэдний иргэдэд үзүүлж байгааг 10 сая төгрөг эзэлсэн. Түүнийг төлөх эцсийн хугацааг 1992 оны 12 дугаар сарын 20 байсан боловч түүнийг төлөх өдөр 1993 оны 12-д МЧТ—1 компанийн гэрчилгээ авч 10 сая төгрөг үнийг дансыг өөртөө шилжүүлж авсан.

1993. 1. 12-ноос хойш өөрийн итгэмжлэгдсэн иргэд Д. Отгонд элэхүү компанийн ажлыг хүлээлгэн өгсөн байна. МЧТ—1 компани нь аж сууцны эрхэлж байгаагүй тул иргэд ямар нэгэн нэмэгдэл хэлс орлого алдаагүй. Улсын Их Хурлын хуулийн 20-р зүйлийн 4-т Улсын Их Хурлын гишүүн нь өөрийн ажилд үл хамаарах цалинтай ажил хавсарч үл болохыг заасан. Энэ компанийн ажлыг хавсран гээд ямар ч цалин алдаагүй болдог. Энэ утгааран би Үндсэн хууль, манай улсын бусад хуулийг зөрчөөгүй гэж боддог. Иадтай холбоотой ямар нэгэн маргаан гараагүй байхад Үндсэн хуулийн Иргэдийн Засах хэлэлцэгдэх үү гэдгийг Монгол Улсын Засгийн газартаа тулгуурлан үзэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандахтай холбоотой энэ зүйлийг улс төржүүлж үзэхгүйгээр ажлыг хуенэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 20-р зүйлийн 4-т Улсын Их Хурлын хуулиар тодруулан тайлбарласан бөгөөд тусгаар Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4-т тодорхой заасан байна гэжээ.

Хянавал:

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц. Төрмандах нь 1993 оны 1 дүгээр сарын 12-ид 34/17 улсын бүртгэлтэй, 726745 регистертэй, 528,0 мянган төгрөгийн дүрмийн сантай, хоёр гишүүнтэй, Монгол даатгал банкинд төгрөгийн 330654, валютын 151254 тоот данстай телевизийн нэвтрүүлэг бэлтгэх, солилцох, зуучлах баримтат кино хийх худалдах үйл ажиллагаа бүхий бүрэн бус харууцлагатай Монголын Чөлөөт телевиз—1 (МЧТ-1) компани байгуулан ажиллаж ирсэн болох нь Сонгино хайрхан дүүргийн болон Улаанбаатар хотын татварын албанд байгаа аж ахуйн нэгжийн бүртгэлийн материал, дээрх албанаас ирүүлсэн тодорхойлолт, Улаанбаатар хотын шүүхийн 1993 оны 142 дугаар шийдвэр, Улсын дээд шүүхийн мөн оны 52 дугаар магадлал, энэхүү маргааныг хянан шалгах явцад цугларсан бусад баримтуудаар тогтоогджээ.

Ц. Төрмандах МЧТ—1 компанид ажиллаж байсан нь Улсын Их Хурлын гишүүний үүрэгт ажилтай ямар нэгэн ха-

мааралгүй ба Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцэгд хандаж гаргасан А. Ганбаатар, Д. Ганболд, Р. Гоминдорж, С. Зориг, Ц. Элбэгдорж, Г. Эрдэнэбилэг, Д. Лямжав, А. Энхбат, Н. Баасанжав нарын гэмдлийг хүлээн авах нь зүйтэй байх тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 66-р зүйл Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийг удирдлага болгон дутагдалт гаргах нь:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Цогбадрах овогтой Төрмандэх нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 29 дүгээр зүйлийн «Улсын Их Хурлын гишүүний хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамраарх бусад ажлаа, албан тушаалаа хавсарч болзолгүй» тухай заалтыг зөржээ гэсэн дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд оруулж байна.

Дэргэ
Гишүүн

Г. СОВД
Г. НЯМДОО
А. БААСАН
Н. ЖАНЦАН
Д. ЧИНААЖАВ

Энэхүү тогтоолыг 1994 оны 2 дугаар сарын 4-ний өдрийн 00 тоот Төрийн ордны 251 дүгээр өрөөнд үйлдэв.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэгийн бүх гишүүдийн хуралныг иргэдийн дарга Г. Совд даргалж, гишүүн Г. Ням-сүрэн, Л. Балсан, Ц. Цолмон, Н. Жанцан, С. Жанцан, Д. Чин-дэвчид иргэдийн бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Цэн-хүүт оролцуулан хийв.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн зарим зөвөлмөр Монгол Улсын Үндсэн хуулинд харшилж байгаа тухай иргэдийн Зориг, А. Энхбат нарын өргөдлөөр үүссэн маргааныг Цэнхүүт, «Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн...» 42 дугаар зүйлийн 2 дэх хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг, «Шүүхийн тухай хуулийн» 47 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалт, мөн 49 дүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг Үндсэн хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг, мөн хуулийн 41 дүгээр зүйл Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 3 дэх хэсгийн заалтыг, 64 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн 10 дугаар зүйлийн 3 дэх хэсгийн заалтыг тус тус зөрчжээ гэдэг 1 дүгээр дүгээлттэй маргааныг өргөдлөн хэлэлцэв.

Шүүхийн хурал өөрсөнөөр маргааны талуудыг тогтоож Үндсэн хуулийн цэгийн гишүүдийн тус тусын Г. Ганболд өргөдөл гаргасны иргэдийн Зориг, А. Энхбат нар оролцов.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1-ийн 1994 оны 1 дүгээр сарын 7-ны өдрийн 1 тоот дүгээлттэй «Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн» шүүхийн тухай хуулийн цэгийг холбогдож гарсны шүүхийн ерөнхий гишүүдийн шийдвэр өөрсөн байгаа гэсэн 42 дугаар зүйлийн 2 дэх хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг, Шүүхийн ерөнхий зөвөлмөр шүүхчдэд хасалтын хэрэг үүсгэх тухай (хуулийн 47 дугаар зүйлийн 1), сэтгэлгэйд шийтгэхэд тусгал гаргах, сахилгын шийтгэлийн төрөл сонгох тухай (хуулийн 49 дүгээр

зүйлийн 3, 4) заалтууд Үндсэн хуулийн 49 дүгээр зүйл
3, 4 дэх хэсгийн заалтыг шүүгчид нэр дэвшигчдийг бү
тхай Шүүхийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйл, Үндсэн
хийн 51 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг, Улсын
шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгч гадаадад зорчих, байх х
паандаа дипломат эрх имба, дархан эрх эдлэх тухай
хийн 64 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсгийн заалт Үндсэн хуу
10 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг тус тус зөрчсөн

«Хуулиар шүүхэд хариуцаагуудсан хэрэг маргаан» гэд
Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн
дахь хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн
дэх хэсгийн заалтыг зөрчиж байна гэсэн гомдлыг Үнд
хууль зөрчөөгүй гэж үзэж хэрэгсэхгүй болгон» гэсэн дүгн
гаргажээ.

Үндсэн хуулийн цэцийн энэхүү дүгнэлтийг авч хэд
шээд гаргасан Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны 1 дүг
сарын 13-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолд: «Шүүхийн тухай ху
лийн 42 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг Үндсэн хуулийн 16 д
гээр зүйлийн 14 дэх хэсгийг; шүүхийн тухай хуулийн
дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 49 дүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэс
Үндсэн хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсгийг; шүүхи
тухай хуулийн 41 дүгээр зүйл Үндсэн хуулийн 51 дүгээр зүй
лийн 3 дахь хэсгийг тус тус зөрчсөн тухай Үндсэн хуули
Цэцийн дүгнэлтийн тогтоох хэсгийн 1 дэх заалтыг хууль зүй
үндэслэлгүй гэж үзсүгэй.

Шүүхийн тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэс
Үндсэн хуулийн 10 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчсөн
тухай Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийн тогтоох хэсгийн
дэх заалтыг хууль зүйн үндэслэлтэй гэж үзсүгэй. . . » гэсэн

Цэцийн хуралдаанд оролцсон А. Энх-Очилов тайлбарлахдаа:
«Би цэцийн урьдах хуралдаанд дээр маргалдаж байгаа асуу
даар ярьсан нь тайлбараа бичгээр гаргасан. Урьд гаргасан
үндэслэл санал дээрээ нэмж хэлэхэд . . . Шийтгэл оноос
сахлагын хорооны шийдвэрийг өөрчилж, хэргийг буцааж бай
гаа нь дотроо хэргийг хөнгөрүүлж ч болно, хүндрүүлж
болно гэсэн 2 утгыг хоёуланг агуулж байгаа учраас Шүү
хийн ерөнхий зөвлөлийн үндсэн чиг үүрэгт харшицаж байна.

Шүүгчийг огцруулахыг зөвшөөрөх, шүүгчийг огцруулах
санал болгох (хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 5, 52 дугаар зүйл
эрхийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл эдлэхээр болсон нь Үндс
хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 3, 4 дэх заалтыг зөрчиж байна;

Энэ асуудлыг өмнөх хуралдаанд тавинагүй байсан тул нэмэлт өргөдөл гаргасан гэдгээр хэлэлцүүлж өгнө үү. Хуулийн энэ зөрчил нь өмнөх хуралдаанд тависан асуудалтай шууд холбоотой гэдгийг дурдъя . . . » гэнэ.

Монгол Улсын Их Хурлын нэгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г. Ганболд тайлбарлахдаа: «Энэ асуудлаар өмнөх хуралдаан дээр төлөрмөй ярилцсан учраас тавин тайлбар хэлнэ.

Шүүгч үүргээ биелүүлэх шийдвэр гаргасан сахилгын болон ёс зүйн алдааг үндэслэн сахилгын хороо шүүгчийг халах огцруулах асуудлыг дээш нь тавьж болно гэж үзэж байна. Мэргэжил, мэдлэг хангалтуйгээс халах, өөрчлөх асуудлыг шийдэх механизм энэ хуулинд байхгүй оршигдсон. Хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсгийн заалтаар ерөнхий зөвлөл сахилгын шийтгэл ногдуулж байгаа нь захиргааны үүрэг гүйцэтгэж байна гэж үзэж болох байх.

Сахилгын хорооны өвөөсөн шийтгэлийг буцаахдаа зөвхөн шийтгэлийг хөнгөрүүлж буцаана гэж ойлгож хуулинд хийсэн. Энэ талаар Дээд шүүх тайлбар гаргаж болно. Шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэхдээ аль нэг талын өргөдөл мэдээллээр л үүсгэх болохоос шүүгч, шүүхийн шүүх таслах үйл ажиллагаанд оролцож байж хэрэг үүсгэхгүй» гэнэ.

Үндсэн хуулийн цэцийн бүх гишүүдийн хуралдаан хавтаст хэрэгт авагдсан нотолгоонуудыг нэг бүрчлэн судлан үзэж, маргалдаж байгаа асуудлаар талуудыг мэтгэлцүүлэх зарчмын дагуу явагдан.

Хянавал:

1. Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 35, 39, 42, 47, 49, 52 дугаар зүйлд заасан «Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, шүүгчийн сахилгын хороог байгуулах», «Шүүгчийн сахилгын хорооны дүрмийг ерөнхий зөвлөл батална», «шүүгчийг шилж сонгохтой холбогдож гарсан шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шийдвэр эцсийн байла», «Шүүхийн ерөнхий зөвлөл сахилгын хэрэг үүсгэнэ», «Сахилгын шийтгэл ногдуулсан сахилгын хорооны шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл тухайн шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор ерөнхий зөвлөлд гомдол гаргаж болно», «Ерөнхий зөвлөл хуралдаанаараа сахилгын хэргийг хянан хэлэлцээд сахилгын хорооны шийдвэрийг хэвээр үлдээх, өөрчлөх, хүчингүй болгож сахилгын хэргийг дахин шалгуулж шийдвэрлүүлэх буюу хэд нэг хэрэгсэхгүй болгох

шийдвэрийн аль нэгийг гаргана», «Шүүгчээс огцруулах тухай сахилгын хорооны шийдвэрийг ерөнхий зөвлөл эс зөвшөөрнө» энэ хуулийн 45 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1, 2-т заасан шийтгэлийн аль тохирохыг ногдуулна», «шүүгчээс огцруулах тухай сахилгын хорооны шийдвэрийг ерөнхий зөвлөл зөвшөөрсөн» гэсэн заалтууд нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 49 дүгээр зүйлийн «... Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүх шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохгүйгээр гагцхүү хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах зэрэг шүүхийг бие даан ажиллах нөхцөлөөр хангахтай холбогдсон үүргийг биелүүлдэг», мөн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 11 дэх хэсгийн «Иргэн Монгол Улсын хууль, Олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөө нь зөрчөгдсөн гэж үзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах... шударга шүүхээр шүүлтэх эрхтэй» гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна. Энэ талаар гарсан Үндсэн хуулийн цэцийн 1994 оны 1 дүгээр сарын 7-ны өдрийн 1 тоот дүгнэлтийн тогтоох хэсгийн шүүхийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлтэй холбоотойгоос бусад заалтууд үйлэсэлтэй байна.

2. Иргэн С. Зориг, А. Энхбат нарын гартасан нэмэлт гомдлыг шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх хэмжээтэй шууд холбоотой асуудлыг энэ удаагийн хуралдаанаар нэгтгэн нэгэн цэр шийдвэрлэж, бусад асуудлыг тусгаарлахаар Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны явцад магадлал гарсан шийдвэрлэв. Иймд Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулиар Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд олгосон шүүгчид сахилгын шийтгэл хэрэглэхтэй холбоотой эрх хэмжээнүүд нь ерөнхий зөвлөлд Монгол Улсын Үндсэн хуулиар олгосон эрх хэмжээг хэтрүүлсэн болох нь тогтоогдож байгаа бөгөөд Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 35, 39, 52 дугаар зүйлүүд нь маргааныг хянан шийдвэрлэх явцад Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзсэн бусад зүйлүүдтэй шууд уялдаатой болох нь тогтоогдов.

3. Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйл нь Монгол Улсын Үндсэн хуультай зөрчилдөж байна гэх үйлэсэлт тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 66 дугаар зүйлийн 3, 4, Үндсэн хуулийн Цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дэх хэсгийн заалтыг удирдлага болгон Үндсэн хуулийн цэцийн бүх гишүүдийн хуралдаанаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн «Шүүгчийг шилж сонгохтой холбогдож гарсан шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн

шийдвэр эцсийн байна» гэсэн 42 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсгийн заалтыг зөрчиж байгаа тул хүчингүй болгосугай.

2. Шүүгчийн сахилгын хороог байгуулах, дүрмийг батлах, сахилгын хэрэг үүсгэх, сахилгын хэргийг хэлэлцэх, Сахилгын шийтгэлийн төрөл сонгох, сахилгын хорооны шийдвэрийг эгнэх, сахилгын шийтгэл ногдуулах эрх хэмжээг шүүхийн ерөнхий зөвлөлд өдгөсөн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 4 дэх заалтыг зөрчсөн гэж үзэж хүчингүй болгосугай.

а) Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг, 39 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэг, 49 дүгээр зүйлийн 3, 4, 5 дахь хэсгийн заалтууд;

б) Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгээс «Ерөнхий зөвлөл», 47 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дүгээр заалтаас «Ерөнхий зөвлөл», мөн зүйлийн 2 дахь хэсгээс «Ерөнхий зөвлөл», 52 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгээс «Ерөнхий зөвлөлийн санал болгосноор», мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дүгээр заалтаас «Ерөнхий зөвлөл зөвшөөрсөн» гэснийг тус тус хүчингүй болгосугай.

3. Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн заалт Үндсэн хууль зөрчсөн тухай «суудлаар Цэцгийн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн гуравны хоёрын санал аваагүй тул уг заалтыг хүчинтэй хэвээр үлдэжүгэй.

4. «Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцгийн дүгнэлтийн тухай» Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны 1 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолын тогтоол хэсгийн 1 дэх заалтыг хүчингүй болгосугай.

5. Энэ тогтоол эцсийн шийдвэр тул гэржигнаа хүчин төгөлдөр болно.

Дарга
Гантүлэ

Г. СОВД
Г. НИЯМДОО
А. БААСАН
С. ЖАНЦАН
Н. ЖАНЦАН
Ц. ЦОЛМОН
Д. ЧИАХААЖАВ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 13

Улаанбаатар
хот

ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТЫГ ШИНЭЧЛЭН
БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас Ерөнхийлөгчийн Тамгын газартай хамтран зохиож оруулсан саналыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

«Суудлын автомашин хэрэглэх эрхийн тухай» Засгийн газрын 1993 оны 8 дугаар сарын 18-ны өдрийн 136 дугаар тогтоолын 4 дүгээр зүйлээс «Улсын Их Хурлын дэд дарга» гэснийг хасч, мөн тогтоолын 1 дүгээр зүйлээр баталсан «Албан тушаалын болон албан ажлын автомашин хэрэглэх эрх бүхий албан тушаалтын жагсаалтыг энэ тогтоолын хавсралтын ёсоор шинэчлэн баталсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Монгол Улсын шадар сайд

А. ЭНЭБИШ

**АЛБАН ТУШААЛМЫГ БОЛСОН АЛБАН АЖЛЫН
СУУДАНЫ АВТОМАШИН ХЭРЭГЛЭХ ЭРХ БҮХИЙ
АЛБАН ТУШААЛТЫН ЖАГСААЛТ**

**А. Албан тушаалын суудлын автомашины хэрэглэх эрх
бүхий албан тушаалтан**

1. Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүд
2. Ерөнхийтөгчийн Тамгын газрын дарга
3. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
4. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, Дархан, Эрдэнэт, Чойр хотын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга
5. Засгийн газрын үндсэн бүтээд ордог тусгай газрын дарга.

**Б. Албан ажлын суудлын автомашины хэрэглэх эрх
бүхий албан тушаалтан**

1. Дэд сайд, Засгийн газрын үндсэн бүтээд ордог тусгай газрын дэд дарга, Зөвсөгт хүчний ерөнхий штабын дарга
2. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга
3. Ерөнхийтөгч, Ерөнхий сайдын зөвлөх, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тэрийн бичгийн дарга
4. Засгийн газрын дэд бүтээд ордог тусгай газрын дарга
5. Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын орлогч, Дархан, Эрдэнэт, Чойр хотын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дэд дарга
6. Төр, засгийн үйлчилгээ, аж ахуйг эрхлэх газрын дарга
7. Засгийн газрын Өмч хувьчлалын комиссын орлогч дарга.

Тайлбар: Засгийн газрын гишүүд нь хотын доторхи үйлчилгээний албан тушаалын автомашинаас гадна албан ажлын хэрэгцээндээ зориулан хөдөө ажлын зориулалттай суудлын автомашинтай байж болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 16

Улаанбаатар
хот

ИМПОРТЫН ЗАРИМ НЭРИЙН БАРААНЫ ГААЛИЙН
АЛБАН ТАТВАРЫН ХУВЬ ХЭМЖЭЭГ ХӨНГӨЛӨХ,
ЗАРИМ ТҮҮХИЙ ЭД, МАТЕРИАЛЫГ ХУДАЛДААНЫ
АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ

Үндэсний үйлдвэрлэлийг сэргээж, үйлдвэрийн бий болсон хүч чадлыг бүрэн ашиглах, импортын барааг дотооддоо үйлдвэрлэх ивдлыг дэмжихийн хамт дотоод зах зээлд барааны нийлүүлэлтийн тэнцвэртэй байдлыг хангах шаардлагыг хөргэлээн «Монгол Улсын гаалийн хуульд нэмэлт оруулах тухай» Монгол Улсын 1993 оны 7 дугаар сарын 9-ний өдрийн хууль, «Монгол Улсын худалдааны албан татварын хууль»-ийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, «Монгол Улсын гаалийн хууль»-ийн 15 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Гадаад орно нүүс, компанийн хөрөнгө, захиалгаар бэлэн хувиас обж экспортод гаргадаг хамтарсан болон үндэсний өбдлийн үйлдвэрүүдийг дээрх зориулалтаар гадаадаас тэдний оруулсан үйлдвэрийн үндсэн ба туслах материалад ногдох худалдааны албан татвараас чөлөөлсүгэй.

2. Импортын гаалийн албан татварыг импортын зарим нэрийн барааны хувьд энэ тогтоолын хансралтад заасан хувиар хөнгөлсүгэй.

3. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж эжиллэхийг Улсын гаалийн ерөнхий газар (Г. СЭСЭЭР)-т дэлгэсүгэй.

4. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуудан «Хүүхдийн хувцасны үйлдвэрлэл, хангамжийг нэмэгдүүлэх тухай» Засгийн газрын 1991 оны 10 дугаар сарын 4-ний өдрийн 286 дугаар тогтоолын 7 дугаар зүйл, «Худалдааны татвараас чөлөөлөх тухай» Засгийн газрын 1991 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 322 дугаар тогтоол, «Зарим барааны ногдуулах гаалийн

албан татварыг хөнгөлөх тухай» Засгийн газрын 1993 оны 7 дугаар сарын 29-ны өдрийн 121 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр зүйл, «Ургац хурвалт, хадлан тэмдэгт бэлтгэхтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай» Засгийн газрын 1993 оны 8 дугаар сарын 12-ны өдрийн 131 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр зүйлийг тус тус хүчингүй болсонд тооцугай.

5. Энэ тогтоолыг 1994 оны 2 дугаар сарын 1-нээс эхлэн мөрдсүгэй.

Мянгал Уасмыг Ерөнхий сайд
Сэнгвийн сайд
Худалдаа, үйлдвэрийн сайд

П. ЖАСРАН
Д. ДАВААСАМБУУ
Ц. ЦОГТ

Засгийн газрын 1994 оны 16 дугаар
ТОГТООЛЫН ХЭНГЭМЭГ

ИМПОРТЫН ЗАРИМ НЭРИЙН БАРАЛТЫГ ГААЛИНГ
АЛБАН ТАТВАРЫГ ХӨНГӨЛӨХ ХУВЬ

N	Баралтыг нэр	Импортын гаалинг албан тат- варыг хө- нгөлөх хувь
A	1	2
1	Үр суулган	50
2	Ногоон цай	50
3	Будаа	50
4	Гуриа	33,3
5	Элсэн янхэр, ёгон	33,3
6	Талхны мөрөнгө	33,3
7	Эрчим хүч	100
8	Эм Сүлдмэл	100
9	Химийн сэдис	33,3
10	Зүсмэл материал	33,3

А)	1	2
11. Бөөрөнхий мод гуалин		66,7
12. Дэвтэр		66,7
13. Даалзимба		66,7
14. Брэзентэн даавуу		66,7
15. Ямбуу, цуу ямбуу		66,7
16. Шуудайны тааран даавуу		50
17. Эрчим хүч, уул уурхайн тоног төхөөрөмж		50
18. ХАА-н машин, сэлбэгийн зэмт		50
19. Трактор, комбайн		50
20. Хүнсний үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
21. Оёдлын үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
22. Ноос, ноолуур боловсруулах тоног төхөөрөмж		50
23. Нэхмэлийн үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
24. Үслэг эдлэлийн үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
25. Арьс боловсруулах тоног төхөөрөмж		50
26. Гутлын үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
27. Хууд үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж		50
28. Төлсөнз, авиа, дүрс бичлэгийн тоног төхөөрөмжийн сэлбэг, эд анги		50
29. Ахуйн цахилгаан хэрэгсэл		50
30. Холбооны тоног төхөөрөмж		50
31. Нийтийн тээврийн автобус, троллейбус		50
32. Тээврийн хэрэгслийн сэлбэг		50
33. Эмнэлгийн багаж хэрэгсэл		50

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

саяаг 25-ны өдөр

Дүгээр 17

Улаанбаатар

хот

ТОГТООЛЫН ЗААЛТЫГ ХУЧИНГУЙ БОЛСОНД
ТООЦОХ, ТУХАЙ

«Орлогыг нь тухай бүр тодорхойлох боломжгүй ажил, үйлчлэлээ хувиараа эрдэмтч иргэний орлогын албан татварын хууль» батлагдсантай хэлбэгдуулан Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

«Патентын төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай» БНМАУ-ын Засгийн газрын 1990 оны 11 дүгээр сарын 2-ны өдрийн 136 дугаар тогтоолын 3 дугаар зүйлээс бусад зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Сэлэнгэ сайд

П. ЖАСРАЙ

Д. ДАВААСАМБУУ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1975 оны 1 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

ТҮРЭЭСНИЙ БАЙРНЫ ТӨЛБӨРИЙН ТУХАЙ

Төрийн өмчийн болон төрийн өмчийн оролцоотой зарим байгууллага өндөр тарифаар байраа түрээсэлж бусад аж ахуйн нэгжээс үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхэд хүндрэл учруулж байгаад дүгнэлт хийж үйлдвэрлэл, үйлчилгээ нэмэгдүүлэх, илангуяа хувийн хэвшлийн хүрээнд жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах нөхцөлийг баталгаажуулах зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

1. Жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдэд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулахад нь зориулан байр түрээслүүдэхдээ ашиглалтын зардлаа нөхөж, хэт өндөр бус ашигтай байх нөхцөлийг тооцсон хөнгөдөлттэй тариф хэрэглэж байхын хамт байр түрээсэн авагчид нь үйлдвэрлэлтээ тогтвортой явуулах бололцоотой байлаар хэрилцэн хүлээх үүрэг, хариуцлагыг тодорхой тусгасан гэрээг 3-аас доошгүй жилийн хугацаагаар байгуулж байхыг төрийн өмчийн болон төрийн өмч дивамгайзсан аж ахуйн нэгж, байгууллагын байр түрээслүүдэгч нарт даалгасгай.

2. Аж ахуйн нэгж, байгууллагад түрээслүүлж байгаа байрны түрээсийн төлбөрийн тариф, түрээслүүдэх хугацаа болон байр, инженерийн байгууламжийн ашиглалтын байдалд хяналт тавьж, жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдэд үнэ өсчидээгээр үр ашигтайгаар өргөтгөн хөгжүүлэх нөхцөл бүрдүүлж ажиллахыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засиg дарга, Дархан, Эрдэнэт, Чойр хотын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга нарт даалгасгай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Монгол Улсын сайд бөгөөд
Үндэсний дотгийн газрын дарга

Ч. УЛААН

МОНГОЛ УАСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр

Дугаар 19

Улаанбаатар

сарын 27-ом өдөр

хот

ТӨРИЙН ЗАХИРГАА, УДИРДЛАГЫН ХӨГЖЛИЙН
ИНСТИТУТ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ

«Төр, нийгмийн судлалын академийг өөрчлөн байгуулах тухай» Монгол Улсын Их Хурлын 1994 оны 1 дүгээр сарын 14-ны өдрийн 15 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын Удирдлагын хөгжлийн институтийг татан буулгаж, төсөв, орон тоо, хөрөнгийг Төр, нийгмийн судлалын академийн Засгийн газарт шилжүүлж ирэн хөрөнгө, төсөв, орон тоотой нэгтгэх үндсэн дээр Төрийн захиргаа, удирдлагын хөгжлийн институтийг энэ оны 2 дугаар сарын 1-нээс эхлэн байгуулж ажмалуулсугай.

2. Төрийн бодлого, нийгмийн асуудлыг судлах төвийг Төрийн захиргаа, удирдлагын хөгжлийн институтийн бүрэлдэхүүнд оруулахаар шилжүүлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАГ

Монгол Улсын шадар сайд

А. ЭНЭБИШ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1991 оны 1 дүгээр
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 23

Улаанбаатар
хот

НОМЫН САНГИЙН ТАЛААР АВАХ ЗАРИМ
АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

Монголын түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалах, сэргээх засварлах, соёлыг өргөн ухагдахуулаар нь байгдох, соёл, боловсрол, шинжлэх ухаан, шинэ, хэвлэл, мэдээллийн хоорондын уялдаа холбоог хөгжүүлэх талаар Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заслыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Улсын төв номын санг тус улсад байгаа төрийн өмчийн номын сангуудыг мэргэжлийн удирдлага, арга зүй, мэдээлээр хангах үүрэг бүхий бие даасан үйл ажиллагаатай Монгол Улсын төв номын сан болгон Соёлын яамны харьяанд шилжүүлэхээр тогтоосугай,

2. Соёлын сайд Н. Энхбаярт даалгах нь:

а) Монгол Улсын төв номын сангийн дүрмийг холбогдох яам, газартай хамтран шинэчлэн боловсруулж 1994 оны 1 улираад багтаан баталж мөрдүүлсүгэй;

б) Монгол Улсын төв номын сан болон бусад номын санг хадгалагдаж байгаа түүх, соёл, шинжлэх ухааны онцгой ач холбогдолтой үнэт, ховор ном судар, гар бичмэлийн бүртгэлийг шинэчлэн гаргаж, компьютерийн сүлжээнд оруулах бүтээлийг 1994 онд багтаан хангаж тэдгээрийг хамгаалалтад авах, тусгай хяналттай болгохын хамт тус номын санг байгаа зарим номыг дотоодод болон олон улсын хэмжээнд соёлоонох ажил зохион байгуулсугай;

в) Монгол Улсын төв номын сангийн ном сэлбэн засварлах лабораторийг бэхжүүлж, хуучирч гэмтсэн номыг засварлан сэргээх үйл ажиллагааг өргөтгөн зохион байгуулсугай;

г) Монгол Улсын төв номын санг шинжлэх ухаан технологийн мэдээлэл, оюуны бүтээлээр баяжуулах, тэдгээрийг

нийтийн хүртээл болгох талаар онолтой бодлого боловсруулан хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимтэй явцан байгуулж, энэ талаар холбогдох нам, тусгай газар, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдтэй идэвхтэй хамтран ажилласугай.

3. Монгол Улсын төв номын сангийн хөдвөн байгуулалтын бүтэц, удирдлагын орон тоо, цалингийн санг 1994 оны 2 дугаар сард багтван баталж мөрдүүлэхийн хамт уг номын санд гэдээд, дотоодоос шинэ ном, хэвлэл авах, өөрийн фондоос ном, хэвлэл гаргаж солилцох үйл ажиллагааг явуулахтай холбогдсон хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж зохих журмын дагуу шийдвэрлэхийг Соёлын сайд Н. Энхбаяр, Сангийн сайд Д. Даваасамбуу, Хүн амын бодлого, хөдөлмөрийн сайд Э. Гомбожав нарт даалгасугай.

4. Төрийн өмчийн болон төрийн өмч давамгайлсан хэвлэлийн үйлдвэрээс хэвлэл гаргасан болон Засгийн газрын зээд, тусламжийн шугамаар тус улсад оруулж ирсэн ном, хэвлэлийн бусад бүтээгдэхүүн, түүнчлэн зохиогчийн эрхийн байгууллагад бүртгэгдсэн, Монгол Улсын төв номын санд хадгалалтааг зохих хэвлэмэл бүтээлээс хоёр хувийг тус номын санд үнэ төлбөргүй шилжүүлж байхаар тогтоосугай.

5. Номын сангийн нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлж үйл ажиллагааг нь зохих ёсоор явуулах, тэдгээрийг шаардлагатай техник хэрэгслээр тоноглох, номын сангийн мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх, даван сургах зэрэг асуудлыг онолтой шийдвэрлэхэд чиглэсэн «Номын сан» төсөл боловсруулж хэрэгжүүлэх ажил зохион байгуулахыг Соёлын сайд Н. Энхбаяр, Үндэсний хөгжлийн газрын дарга Ч. Улаанд даалгасугай.

6. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан «Улсын үйлдвэрийн газар, байгууллагыг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, тэдгээрийн харьяаллыг тогтоох, өөрчлөх журмын тухай» ЕНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн 1990 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 161 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хэвсгалтад дурдсан «Яам, улсын хороо, тусгай газрын харьяа улсын үйлдвэрийн газар, байгууллагын жалтсаалт»-ын «15. Шинжлэх ухааны академ» гэснээс «2. Улсын нийтийн номын сан» гэсэн хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 1 дүгээр
сарны 23-ын өдөр

Дугаар 24

Улаанбаатар
хот

ЯАМ, ГАЗРЫН УДИРДЛАГЫН ОРОН ТОО, БҮТЦИЙГ
ТОГТООХ, ЗАРДЛЫН ТӨСВИЙН ХЯЗГААР,
ЦАЛИНГИЙН САНГ БАТЛАХ ТУХАЙ

«Монгол Улсын Засгийн газрын тухай» хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай» Улсын Их Хурлын 1994 оны 13 дугаар, «Монгол Улсын Засгийн газрын дэд бүтцийн бүдүүвчийг батлах тухай» Улсын Их Хурлын мөн оны 14 дүгээр тогтоолуудыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт болон 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааврыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

1. Яам, Засгийн газрын үндсэн бүтцэд ордог тусгай газрын бүтцийг 1 дүгээр хавсралтын ёсоор, гэдгээрийн удирдлагын Солон төн ашигзүйн орон тооны дээд хязгаар, 1994 оны зардлын төсвийн хязгаар, сарын цалингийн санг 2 дугаар хавсралтын ёсоор тус тус баталсугай.

2. Засгийн газрын дэд бүтцэд орсон Улсын татварын ерөнхий газар, Улсын гаалийн ерөнхий газрын удирдлагын бүтцийг тогтоох, эдгээр газрын орон тооны болон 1994 оны зардлын төсвийн хязгаар, сарын цалингийн санг шинэчлэн батлах, дарга, дэд дарга нарыг томилуулах арга хэмжээ авахыг Сангийн сайд Д. Даваасамбууд даалгасугай.

3. Засгийн газрын дэд бүтцийн бүдүүвчийг Улсын Их Хурлаас баталж тогтоосонтой холбогдуулан Улсын нийгэм хангамжийн газар, Хүүхдийн төлөө үндэсний төнийг Хүн амтга бодлого, хөдөлмөрийн яамны; Архивын хэрэг эрхлэх газар, Хорих байгууллагуудыг удирдах газрыг Хууль зүйн яамны; Патентын газар, Үндэсний стандартчилал, хэмжил зүйн төнийг Үндэсний хөгжлийн газрын харьяанд тус тус ажиллуулахаар тогтоосугай.

4. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуудийн 17 дугаар дүйлийн 5 дахь хэсэгт заасны дагуу «тэргүүн дэд сайд»-ын албан тушаалыг «дэд сайд» болгож өөрчилсүгэй.

5. «Хүн амын нийгмийн баталгаан хангах зарим арга хэмжээний тухай» Засгийн газрын 1992 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн 69 дүгээр тогтоолоор батлагдсан «Төсөлт байгууллагын ажилтны хөдөлмөрийн эмгэгийг сүлжээг хэрэглэх журам»-ын 2-т заасан мэргэжил, албан тушаалын үлгэрчилсэн жагсаалтын Б—9-ийн «төрийн яам, тусгай газрын тэргүүн дэд сайд, тэргүүн дэд дарга» гэснийг «дэд сайд, тусгай газрын дэд дарга» гэж өөрчлөхийн хамт Б—8-ын «дэд сайд, дэд дарга» гэснийг хүчингүй болгож Б—8-д «Засгийн газрын дэд бүтээд хамаарах газрын дэд дарга» гэж нэмсүгэй.

6. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан 3 дугаар хавсралтад дурдсан тогтоол, тогтоолын заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Н. ЖАСРАЙ

Монгол Улсын шадар сайд

А. ЭНЭВИШ

Хүн амын бодлого,
хөдөлмөрийн сайд

Э. ГОМБОЖАВ

Засгийн газрын 1994 оны 24 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ЯАМ, ГАЗРЫН БҮТЭЦ

1. Байгаль орчны яам

- а) Байгалийн нөөцийн газар (департамент);
- б) Байгаль орчны төрийн хяналтын газар (департамент);
- в) Ус, цаг уур, орчны мониторингийн улсын алба;
- г) Дархан газар, байгалийн аялал жуулчлалын улсын алба;
- д) Тамгын газар (санзүү, аж азуйн тасагтай);
- е) Хамтын ажиллагааны хэлтэс.

2. Гадаад харилцааны яам

- а) Ази, Африкийн газар (департамент);
- б) Европ, Америкийн газар (департамент);
- в) Бодлого зохицуулалтын газар (департамент);
- г) Консулын газар;
- д) Тамгын газар;
- е) Олон улсын байгууллагын хэлтэс;
- ж) Хэвлэл мэдээллийн хэлтэс;
- з) Гэрээ эрх, түүх архивын хэлтэс;
- и) Еслэлийн хэлтэс.

3. Дэд бүтцийн хөгжлийн яам

- а) Тээврийн газар (департамент);
- б) Холбооны газар (департамент);
- в) Архитектур, хот байгуулалт, орон сууц, нийтийн аж ахуйн газар (департамент);
- г) Авто замын газар (департамент);
- д) Барилга, барилгын материалын үйлдвэрийн газар;
- е) Барилга, техник ашиглалтын хяналтын газар;
- ж) Тамгын газар;
- з) Эдийн засаг, хамтын ажиллагааны хэлтэс;
- и) Техник, технологийн мэдээллийн хэлтэс.

4. Сангийн яам

- а) Төсвийн төлөвлөлт, санхүүжилтийн газар;
- б) Валютын харилцааны газар;
- в) Төрийн сангийн газар;
- г) Тамгын газар;
- д) Бүртгэл, мэдээллийн хэлтэс.

5. Соёлын яам

- а) Соёлын бодлогын газар (департамент);
- б) Урлагийн бодлогын газар (департамент);
- в) Тамгын газар (боловсон хүчин, эдийн засаг, гадмал харилцааны тасагтай);
- г) Киноны хэлтэс;
- д) Хэвлэлийн хэлтэс.

6. Худалдаа, үйлдвэрийн яам

- а) Зах зээлийн зохицуулалтын газар (департамент);
- б) Аж үйлдвэр, гадаадын хөрөнгө оруулалтын газар (департамент);
- в) Олон улсын худалдаа, хамтын ажиллагааны газар;

- г) Хянан байцаах газар;
- д) Тамгын газар;
- е) Гэрээ эрхийн хэлтэс;
- ж) Тусгай тасаг.

7. Хууль зүйн яам

- а) Хуулийн төсөл боловсруулах газар (департамент);
- б) Тамгын газар;
- в) Эрх зүйн ажлын хэлтэс;
- г) Олон улсын эрх зүйн хамтын ажиллагааны хэлтэс.

8. Хүн амын бодлого, хөдөлмөрийн яам

- а) Хүн ам, нийгмийн бодлогын газар, эмгэгтэйчүүдийн тасагтай (департамент);
- б) Хөдөлмөрийн газар (департамент);
- в) Тамгын газар (аж ахуй, үйлчилгээний тасагтай);
- г) Гадаад харилцааны хэлтэс;
- д) Хөдөлмөрийн хяналтын алба.

9. Хүнс, хөдөө аж ахуйн яам

- а) Мал аж ахуйн газар (департамент);
- б) Газар тариалаа, техник, усжуулалтын газар (департамент);
- в) Хүнсний газар (департамент);
- г) Эдийн засаг, хамтын ажиллагааны газар;
- д) Тамгын газар (санхүү, аж ахуйн тасагтай)

10. Шинжлэх ухаан, боловсролын яам

- а) Шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын газар (департамент);
- б) Дээд боловсролын газар (департамент);
- в) Ерөнхий боловсролын газар (департамент);
- г) Тамгын газар;
- д) Эдийн засаг, дүн бүртгэлийн газар;
- е) Хамтын ажиллагаа, мэдээллийн хэлтэс.

11. Эрүү мэндийн яам

- а) Эмнэлгийн тусламжийн газар (департамент);
- б) Эдийн засаг, хамтын ажиллагааны газар (департамент)
- в) Нийгмийн эрүү мэндийн газар;
- г) Тамгын газар;
- д) Боловсон хүчний хэлтэс.

12. Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн яам

- а) Эрчим хүчний газар (департамент);
- б) Уул уурхайн газар (департамент);
- в) Геологи шинжилгээний газар (департамент);
- г) Хяналтын газар;
- д) Тамгын газар (санхүү, аж ахуйн тасагтай);
- е) Эдийн засгийн хэлтэс;
- ж) Хамтын ажиллагааны хэлтэс;
- з) Шуурхай зохицуулалтын алба.

13. Үндэсний хөгжлийн газар

- а) Макро эдийн засгийн бодлогын газар (департамент);
- б) Технологи, хөрөнгө оруулалтын бодлогын газар (департамент);
- в) Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бодлогын газар (департамент);
- г) Тамгын газар (санхүү, аж ахуйн тасагтай).

14. Статистикийн газар

- а) Макро эдийн засгийн статистикийн газар (департамент);
- б) Мэдээтэл, тооцооллын газар (департамент);
- в) Тамгын газар;
- г) Нийгмийн статистикийн хэлтэс (хүн амын статистикийн лабораторитой);
- д) Эдийн засгийн нэгжийн тооллого, судалгааны хэлтэс.

15. Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газар

- а) Монголын радиогийн алба;
- б) Монголын телевизийн алба;
- в) Эдийн засаг, техникийн төв;
- г) Тамгын газар.

16. Мэдээллийн «МОНЦАМЭ» агентлаг

- а) Гадаад сурталчилгааны газар;
- б) Тамгын газар (санхүү, аж ахуйн тасагтай);
- в) Дотоод мэдээллийн хэлтэс;
- г) Гадаад мэдээллийн хэлтэс;
- д) Техникийн хэлтэс.

ХҮНИЙ ГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТОГТООЛ ТОГТООЛЫН ЗААЛТЫН ЖАГСЛАЛТ

1. «Эдийн засгийн хүрээлэнгийн дүрэм батлах тухай» Сайд нарын Зөвлөлийн 1982 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдрийн 391 дүгээр тогтоол.

2. «Дүрэм батлах тухай» Сайд нарын Зөвлөлийн 1989 оны 2 дугаар сарын 24-ний өдрийн 34 дүгээр тогтоол.

3. «Улсын статистикийн газар байгуулах тухай» Сайд нарын Зөвлөлийн 1990 оны 4 дүгээр сарын 6-ны өдрийн 139 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн «БНМАУ-ын Засгийн газрын дэргэд...» гэсэн хэсэг.

4. Улсын үйлдвэрийн газар, байгууллагыг байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татав буузгах, тэдгээрийн харьяаллыг тогтоох, өөрчлөх журмын тухай Сайд нарын Зөвлөлийн 1990 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 161 дүгээр тогтоол.

5. «Төрийн бөхлөг, нийгмийн асуудал судлах төв байгуулах тухай» Сайд нарын Зөвлөлийн 1990 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдрийн 361 дүгээр тогтоол.

6. «Удирдах ажлын мэргэжлээр дэлгэрэнгүй институтийг өөрчлөн зохион байгуулах тухай» Сайд нарын Зөвлөлийн 1990 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдрийн 366 дугаар тогтоол.

7. «Засгийн газрын дэргэд «МОНЦАМЭ» агентлаг байгуулах ажиглуулах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 6-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолын «...Засгийн газрын дэргэд...» гэсэн хэсэг.

8. «Цагдаагийн ерөнхий газар байгуулах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 10-ний өдрийн 67 дугаар тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн «...БНМАУ-ын Засгийн газрын дэргэд...» гэсэн хэсэг.

9. «Улсын гаднын ерөнхий газар байгуулах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдрийн 101 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн «...БНМАУ-ын Засгийн газрын дэргэд...» гэсэн хэсэг.

10. «Цагдаагийн ерөнхий газрын цагдаагийн санг батлах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 107 дугаар тогтоолын 1, 2 дугаар зүйл.

11. «Улсын гаалийн ерөнхий газрын цалингийн санг батлах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 111 дүгээр тогтоол.

12. «Улсын геологийн төв байгуулах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн 113 дугаар тогтоол.

13. «Дүрэм батлах тухай» Засгийн газрын 1990 оны 12 дугаар сарын 7-ны өдрийн 190 дүгээр тогтоол.

14. «Барилга, хөг байгуулалтын комиссын дүрэм, гишүүдийг батлах тухай» Засгийн газрын 1991 оны 1 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 12 дугаар тогтоол.

15. «Төрийн бодлого, нийгмийн асуудал судлах төвийн дүрмийг батлах тухай» Засгийн газрын 1991 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрийн 32 дугаар тогтоол.

16. «Дүрэм батлах тухай» Засгийн газрын 1991 оны 2 дугаар сарын 8-ны өдрийн 41 дүгээр тогтоол.

17. «Улсын геодези, зураг зүйн газрын тухай» Засгийн газрын 1991 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдрийн 50 дугаар тогтоолын 1 дүгээр зүйл.

18. «Дүрэм батлах тухай» Засгийн газрын 1991 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдрийн 177 дугаар тогтоол.

19. «Дүрэм батлах тухай» Засгийн газрын 1991 оны 7 дугаар сарын 5-ны өдрийн 205 дугаар тогтоол.

20. «Удирдлагын хөгжлийн институтийн захиргалын ажилтны цалингийн сангийн тухай» Засгийн газрын 1991 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 321 дүгээр тогтоол.

21. «Дүрэм батлах тухай» Засгийн газрын 1992 оны 1 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 7 дугаар тогтоол.

22. «Улсын албан газварын ерөнхий газар байгуулж, даргыг томилж тухай» Засгийн газрын 1992 оны 9 дүгээр сарын 4-ний өдрийн 17 дугаар тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн «... Сангийн сайдын дэргэд...» гэсэн хэсэг.

23. «Нөмийн энергийн комиссын тухай» Засгийн газрын 1992 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 81 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн «Засгийн газрын дэргэдэх... комиссыг Шинжлэх ухаан, боловсролын сайдын дэргэд ажиллуулах тус...» гэсэн хэсэг.

24. «Монгол Улсын Радно, телевизийн хэрэг эрхлэх газрын бүтэц, удирдлагын орон тоо, цалингийн сангийн тухай» Засгийн газрын 1993 оны 5 дугаар сарын 28-ны өдрийн 91 дүгээр тогтоол.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1991 оны 1 дүгээр

Дугаар 23

Улаанбаатар

сарын 28-ны өдөр

ХТ

ЗАЛУУЧУУД, СПОРТЫН БАНГУУЛЛАГЫН
ЗОХИОН БАНГУУЛАЛТЫН ТУХАЙ

1-нээ, Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

2. Залууд, спортын хороог 1991 оны 2 дугаар сарын
ривцсан хуулгасугай.

Төсвийн багтаа спортын хорооны залуучуудын асуудал ха-
туулж ажиллуулж, үүнийг одоогийн өрөөн тоо, батлагдсан
Э. Гомбожавт зөвхөө харьяанд Залуучуудын газар бай-

Хүн амын бодлого, хөдөлмөрийн сайд

3. Монгол Улсын

дүйлд засны дагуу сь
лах бодлогыг хэрэгжүүлж, газрын тухай хуулийн 19 дүгээр
ний олимпын хороонд харьцаж, үүнийг тусгаар төрөөс явуу-
роотой гэрээ байгуулж, ажлын асуудлыг Монголын үндэс-
Н. Нямдавааал даалгасугай.

4. Залуучууд, спортын хороонд
лон шигээр бий болгосон хөрөнгө, хуульчилж өгсөн бо-
гөж, холбогдох байгууллаагд хуульчилж өгсөн бо-
лэмжээ авахыг Сангийн сайд Д. Давансүх, эзэмшүүлэх арга
лого, хөдөлмөрийн сайд Э. Гомбожав, Энх. Хүн амын бод-
Н. Нямдаваа нарт даалгасугай.

5. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Залуучуудын газрын

«Залуучууд, спортын хороо байгуулах тухай» 1991 оны 2
дугаар сарын 8-ны өдрийн 43 дугаар тогтоол, «Залуучууд,
спортын хорооны сарын цалингийн сан, удирдлагын бонус тоо,
харьяа байгууллагын жагсаалт батлах тухай» 1991 оны 3
дугаар сарын 21-ний өдрийн 96 дугаар тогтоолын 1 дүгээр

зүйл, «Дүрэм батлах тухай» 1991 оны 5 дугаар сарын 3-ны өдрийн 139 дүгээр тогтоолыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАН

Хүн амын бодлого,
хөдөлмөрийн сайд

Э. ГОМБОЖ

Эрүүл мэндийн сайд

П. НЯМД

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРАА
ТОГТООА

Улаанбаатар

хот

1994 оны 2 дугаар

дугаар 3

саян 9-ий өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРАА
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭМЖЭЭНИЙ
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭМЖЭЭНИЙ
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭМЖЭЭНИЙ
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭМЖЭЭНИЙ

«Монгол Улсын Засгийн газрын эрхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим аргачлалыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТОО

1. Монгол Улсын Засгийн газрын эрхийн тухай хуулийн 6 дугаар туйвийн дагуу Засгийн газрын эрхийн тухай хуулийг тус тус хүчингүй болгон бусад үүргийг тус тус үндэслэн Засгийн газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлээс зөвхөн тэрхүү байгуулж ажиллахыг Соёлын сайд Н. Энх-арт даалгасугай.

2. Засгийн газрын эрхийн тухай хуулийн бүтээл бүртгэх журмыг 1 дүгээр, Засгийн газрын эрхийн тухай хуулийг санхүүжүүлэх журмыг 2 дугаар хавсрмлын ёсоор тус тус баталсугай.

3. Зохиогчийн эрхийн байгууллагын илэнгийн санг 1994 оны 2 дугаар сард багтаан тогтоож өгөхийг Соёлын сайд (Н. ЭНХБАЯР), Сангийн сайд (Д. ДАВАДСАМБУУ), Хүн амын боллого, хөдөлмөрийн сайд (Э. ГОМБОЖАВ) нарт зөвлөсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Соёлын сайд

Н. ЭНХБАЯР

Засгийн газрын 1994 оны 31 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

ЗОХИОГЧИЙН ЭРХЭД ХАМААРАХ БҮТЭЭЛ БҮРТГЭХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Монгол Улсын Зохиогчийн эрхийн тухай хууль «иаашид «хууль» гэнэ»-ийн дагуу зохиогчийн эрхийн байгууллагаас зохиогчийн эрхэд хамаарах бүтээл (иаашид «бүтээл» гэнэ)-ийг бүртгэхэд энэ журмыг баримтална.

2. Бүртгэлийн үндсэн зорилго нь бүтээл зохиогчийн эрхээр хамгаалагдсаны баталгаажуулах, бүтээлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэхэд оршино.

Хоёр. Бүтээл бүртгүүлэх тухай өргөдөл гаргах, хөдөөгдөх материалыг бүрдүүлэх, ханах

3. Бүтээл бүртгүүлэх тухай өргөдөл (иаашид «өргөдөл» гэнэ) ийг хуулийн дагуу зохиогчийн эрх болон түүнтэй холбогдох эрх эдлэх этгээд зохиогчийн эрхийн байгууллагад гаргана.

4. Хамтарсан буюу нэгдсэн зохиогчид өргөдлөө хамтран гаргана. Харин бие даасан хэсэгт хувиалагдах бүтээлийн хамтран зохиогч нь өөрт хамаарах хэсэгт зохиогчийн эрх эдлэх талаар бусад зохиогчтой гэрээ байгуулсан бол бие даан өргөдөл гаргаж болно.

5. Бүтээл тус бүрт тухайлсан өргөдөл гаргана.

Нэг зорюулалттай нэгдмэл байдлаар ашиглагдах (тогтмол хэллэл, цуглуулга, цогцолбор, цуврал зэрэг) бүтээлд нэг өргөдөл гаргаж болно.

6. Өргөдлийг зохиогчийн эрхийн байгууллагаас баталсан тусгай загвар маягтаар гаргана.

7. Өргөдөлд дараахь зүйлийг тусгана:

а) зохиогч өөрийн нэрээр бүтээл туурвисан бол овог нэр, иргэний харьяалал;

б) хамтарсан буюу нэгдсэн зохиогчийн овог нэр, хаяг, иргэний харьяалал, хэрэв зохиогчийн хэн нэг нь нас барсан бол нас барсан он;

в) зохиогч буюу зохиогчдын аль нэг нь бүтээлтээ зохиомол (нууц) нэрээр буюу нэргүйгээр нийтийн хүртээл болгосон бол иргэний харьяалал, байнга оршин суугаа газрын нэр;

г) бүтээлийг албан үүргийн буюу гэрээний дагуу туурвисан бол энэ тухай мэдээлэл;

д) өргөдөл гаргагч зохиогч биш бол зохиогчийн бүтээл ашиглах эрхийг хэрхэн шилжүүлж авсан тухай товч тайлбар;

е) бүтээлийн нэр буюу нэрсийн жагсаалт, төрөл;

ж) бүтээлийг туурвиж дуусгасан он, сар, өдөр, газар;

з) бүтээл нийтийн хүртээл болсон он, сар, өдөр, улсын нэр;

и) үүемэл бүтээлийн хувьд ямар бүтээлийг ашигласан тухай товч тайлбар;

к) бусад мэдээлэл.

8. Өргөдөл гаргагч өргөдөлдөө үнэм зөв мэдээлэл дурдсаныг нотолж гарын үсэг зурна.

9. Бүтээлийн хууабар буюу түүнийг ирүүлэх боломжгүй тохиолдолд уг бүтээлийг илэрхийлж чадахуйц (гэрэл зураг, дуу авиа, дүрс бичлэг, загвар зэрэг) баримт, түүнчлэн бүтээлийн товч тодорхойлолт, бүтээлийн хураамж төлсөн тухай баримтыг өргөдөлд тус тус хавсаргана.

10. Бүтээлийн гол агуулга, төрөл, хэлбэр, хэмжээ бүтцийг тодорхойлолтод товч дурдсан байна.

11. Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь өргөдөл, холбогдох материалыг хүлээн авснаас хойш ажлын 7 хоногт багтаан энэ журмын 6—9 дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянан үзнэ. Хэрэв дээрх шаардлагыг хангаагүй гэж үзвэл зохих нэмэлт, засвар хийлгэхээр өргөдөл, холбогдох материалыг өргөдөл гаргагчид буцааж болно.

Гуран, Бүтээлд магадлагаа гаргах

12. Бодит хэлбэрээр илэрхийлэгдсэн бүтээл нь зохиогчийн эрхэд хамаарах бүтээл мөн эсэхийг магадлан үзнэ.

13. Хавсарга урлагийн бүтээл нь уран слайхны бүтээлч шийдлийг агуулсан эсэхийг Магадлана.

14. Магадлагаа гаргах явцад зөвшөөрөгүй шаардлага гарвал зохиогчоос нэмэлт тайлбар өгөхийг шаардаж болно.

15. Магадлагааг өргөдөл хүлээн авсан өдрөөс хойш 1 сарын дотор гаргана.

Дөрөв. Бүтээл бүртгэх, бүртгэхээс татгалзах

16. Бүтээлийг магадлан үзсэний үндсэн дээр Зохиогчийн эрхийн байгууллагын шийдвэрээр бүртгэж, гэрчилгээ олгоно.

Харин энэ журамд заасан холбогдох материалыг зохих ёсоор бүрдүүлээгүй нөхцөлд бүтээлийг бүртгэхээс татгалзсан тухай Зохиогчийн эрхийн байгууллагаас шийдвэр гаргаж, энэ тухай өргөдөл гаргагчид мэдэгдэнэ. Өргөдөл гаргагч энэ шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

17. Бүртгэсэн өдрийг өргөдөл хүлээн авсан он, сар, өдрөөр тогтооно.

18. Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь бүтээл бүртгэсэн тухай мэдээллийг хэвлэлд нийтэлнэ.

Тав. Бүтээлийн мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх

19. Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь бүртгэгдсэн бүтээлийн мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлнэ.

Засгийн газрын 1994 оны 31 дүгээр
тогтоомлын 2 дүгээр хавсралт

ЗОХИОГЧИЙН ЭРХИЙН БАЙГУУЛААГЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЖУРАМ

1. Засгийн газраас зохиогчийн эрхийн байгууллагатай төрийн туйцэтгэх байгууллагын тодорхой чиг үүрэг хэрэгжүүлэх талаар гэрээ байгуулсан нөхцөлд Засгийн газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлд заасныг үндэслэн зохиогчийн эрхийн байгууллагад холбогдох зардлыг төвлөрсөн төсвөөс санхүүжүүлэхэд энэхүү журмыг мөрдөнө.

2. Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь Засгийн газартай байгуулсан гэрээний дагуу төрийн гүйцэтгэх байгууллагын тодорхой чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын төсвөө Соёлын сайдтай зохиоцсон үндсэн дээр Сэнгийн яамнаар хянуулна.

3. Төсвийг зохиогчийн эрхийн байгууллагад Соёлын яамтай зохих гэрээ байгуулсан нь үндсэн дээр түүний харилцагч санхүүгийн байгууллага сар, улирлаар хувьариалан олгож, түүний зарцуулалтад хяналт тавина.

4. Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь төсөвт байгууллагуудад мөрдөж байгаа данс бүртгэлийг хөтөлж, тайлан танилээ тогтоосон хугацаанд нь харилцагч санхүүгийн байгууллагад ая гарган өгч байна.

5. Зохиогчийн эрхийн байгууллага зарим үйл ажиллагаатай төлбөртэй ивуулж төсөвт зардлынхаа зохих хэсгийг нөхөж болно. Зохиогчийн эрхийн байгууллага бүртгэлийн хураамжийг хуулийн дагуу хургаж, тухай бүр төсвийн орлогод оруулж байна.

6. Санхүүгийн байгууллага Зохиогчийн эрхийн байгууллагын гүйцэтгэх төрийн гүйцэтгэх байгууллагын чиг үүрэгтэй холбогдсон санхүүгийн үйл ажиллагаанд шаардлагагай гэж үзвэл баримтын шалгалт хийж болно.

Зохиогчийн эрхийн байгууллага нь дээрхээ бусад үйл ажиллагаанд өөрийн санаачилгаар санхүүгийн шалгалт хийлгэх бол зохих үнэ хэвс толно.

7. Санхүүгийн хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах, таслан зогсоох талаар тавьсан акт, дүгнэлтийн мөрөөр зохиогчийн эрхийн байгууллага шуурхай арга хэмжээ авч харау мэдэгдэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 2 дугаар
сарын 9-ний өдөр

Дугаар 32

Улаанбаатар
хот

ДАРХЛАЛЫН ОЛДМОЛ ХОМСДОЛ ӨВЧНӨӨС
СЭРГИЙЛЭХ ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛИЙГ
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙГ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Дархлааны олдмол хомсдол өвчний халдвар авсан буюу өвчилсөн хүмүүс эрхэлж болохгүй ажил, үйлчилгээг хавсралтын ёсоор тогтоосугай.

2. Дархлааны олдмол хомсдол өвчний халдварт өртөмтгий болон халдвар тархах боломж бүхий бүлгийг тогтоож, уг бүлэгт хамаарагдах хүмүүст дархлааны олдмол хомсдол өвчний халдвар нэрүүлэх үзлэг, шинжилгээ хийх, халдвар авсан буюу өвчилсөн хүмүүст хяналт тавих, эмнэлгийн тусламж үзүүлэх тухай журам тогтоож мөрдүүлэхийг Эрүүд мэндийн яам (Н. НЯМДАВАА)-д даалгасугай.

3. «Зарим нэр төрлийн барааг улсын хилээр нэвтрүүлэхийг журамлах тухай» Засгийн газрын 1993 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдрийн 86 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын хилээр жоншөөрөлтэй нэвтрүүлэх бараа, бүтээгдэхүүний жагсаалтын 8-д цус, цусны бүтээгдэхүүн, донорын эд эрхтэнийг Эрүүд мэндийн яамны тодорхойлолтоор хилээр оруулж, гаргаж байхгаар нэмж тогтоосугай.

4. Цус, цусны бүтээгдэхүүн, донорын эд эрхтэнийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд тавих шаардлагыг 1994 оны 3 дугаар сарын 1-ний дотор тогтоон журамлаж мөрдүүлэхийг Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн яам (Р. САНДАЛХАН), Худалдаа, үйлдвэрийн яам (Н. ЦОГТ), Эрүүд мэндийн яам (Н. НЯМДАВАА), Гаалийн ерөнхий газар (Н. СЭСЭЭР)-т даалгасугай.

5. Аймаг, хот, нийслэлд дархлааны олдмол хомсдолын халдвараас сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлэх, Дархлааны олд-

мол хомсдол өвчнөөс сэргийлэх тухай Монгол Улсын хуулийг хэрэгжүүлэхэд аж ахуйн нэгж, байгууллага, хамт олон, иргэдийг өргөн оролцуулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажилласыг Дархлалын олдмол хомсдолтой тэмнэх Үндэсний хороо (Л. ЭНЭБИШ), аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Дархан, Эрдэнэт, Чойр хотын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргаанд даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Эрүүт мөндийн сайд

П. ЖАСРАП

П. НИЯМЛАВАА

Засгийн газрын 1994 оны 32 дугаар
ТОГТООМЫН ХАВЕРЛАЛ

ДАРХЛАЛЫН ОЛДМОЛ ХОМСДОЛ ӨВЧНИЙ
ХААДВАР АВСАН БУЮУ ӨВЧИЛСЭН ХҮМҮҮС
ЭРХЭЭЖ БОЛОХГУЙ АЖИА, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

1. Мэс ажилбар хийдэг эмч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
2. Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмч, эх баригч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
3. Шүүд, чих, хамар хоолойн эмч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
4. Хемоднализийн эмч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
5. Цус, цусны бэлдмэл, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэлд шууд оролцох ажил;
6. Нярайн эмч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
7. Тариагч сувилагчийн үүрэгт ажил;
8. Ил шархтай харьяаж ажилладаг эмч, сувилагчийн үүрэгт ажил;
9. Зүү тоонуур, хавуур, шивүүр хийх, илэх барил, түүнтэй адилтгах эмийн бус эмчилгээ эрхлэх;
10. Гоо заслын үйлчилгээ хийх;
11. Хүүхэд эсрэн хүмүүжүүлэх байгууллагад ажиллах.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1994 оны 2 дугаар

сарын 9-ний өдөр

Дугаар 33

Улаанбаатар

хот

ТАМХИНЫ ХОР ХӨНӨӨЛТЭП ГЭМЦЭХ ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Дараахь арга хэмжээг 1994 оны 3 дугаар сарын 1-ний дотор аяч хэрэгжүүлэхийг Эрүүл мэндийн яам (П. НИЯМДАВАА)-д даалгасугай.

а) Монгол Улсын нутагт худалдах, үйлдвэрлэх тамхины найрлага дахь бохь, никотинь зөншөөрөгдөх дээд хэмжээ болон эрүүл мэндэд нөлөөлөх хор хөнөөлийн тухай анхааруулга гаргах;

б) тамхи татахыг зөншөөрсөн, түүнчлэн хориглохыг анхааруулах зайлшгүй шаардлагатай газарт тавих тэмдгийн загвар, тамхийг шууд болон шууд бус хэлбэрээр сурталчлахгүй байх талаар болон аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хийгээд албан байранд мөрдөх журам, хөдөлмөрийн дотоод журамд тусгах асуудлаар тус тус зөвлөмж боловсруулан гаргах.

2. Зорчигч бүрт тусгайлан агааржуулагчгүй иийтний тээврийн бүх хэрэгсэлд болон 4 хүртэл цагийн хугацаагаар аялал үргэлжлэх галт тэрэг, агаарын хөдөг, усан онгоцонд тамхи татахыг бүрэн хориглох, зориулалтын агааржуулагч бүхий тээврийн хэрэгсэлээр зорчих нөхцөлд үг тээврийн хэрэгсэлд тамхи татдаг болон татдаггүй хүмүүст тусгайлан байр гаргаж, зорчигчийн тийз дээр нь тэмдэглэж өгдөг болгох арга хэмжээг 1994 оны 3 дугаар сарын 1-нээс эхлэн хэрэгжүүлэхээр зохион байгуулж, биелэлтэд нь аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, хотуудын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргаатай хамтран хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн яам (Р. САНДАЛХАН)-д даалгасугай.

3. Улсын гаалийн ерөнхий газар (Г. СЭСЭЭР)-т даалгах нь:

а) тамхи сурталчлах зорилгоор гадаадаас тусгай хэвлэл, зурагт хуудаас, киноны хальс, чимэглэл, загвар, түүнчлэн тамхины зураг, нэр, тэмдэг бүхий барааг олноор оруулахгүй байсугай;

б) найрлаганд нь байгаа бохь, никотинны хэмжээг заагаагүй буюу зөвшөөрөгдсөнөөс илүү хэмжээний бохь, никотин агуулсан, түүнчлэн эрүүл мэндэд нөлөөлөх хор хөнөөлийн тухай анхааруулгагүй тамхийг 1995 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн худалдах зорилгоор улсын хилээр оруулахгүй байсугай;

в) зорчигчийн хэрэглээний болон хилээр авч орох тамхины тоо хэмжээг тогтоосон шийдвэр гаргаж мөрдүүлсүгэй.

4. Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай Монгол Улсын хуулинд нийцүүлэн 1994 оны 3 дугаар сарын 1-ний дотор хяналтынхаа журамд зохих өөрчлөлт оруулж мөрдөхийг Эрүүл мэндийн яам (П. НИЯМДАВАА), Худалдаа, үйлдвэрийн яам (Ц. ЦОГТ), Байгаль орчны яам (З. БАТЖАРГАЛ), Цагдаагийн ерөнхий газар (Б. ПҮРЭВ)-т даалгасугай.

5. Худалдаалах зориулалтаар гадаадаас тамхи оруулахад манай улсад зөвшөөрөгдсөн хэмжээний бохь, никотинны агуулга бүхий хийгээд тамхины хор хөнөөлийн анхааруулгатай тамхи нийлүүлэх талаар гэрээнд заавал тусгуулж байхад аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүст мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх арга хэмжээ дохион байгуулахыг Худалдаа, үйлдвэрийн яам (Ц. ЦОГТ), Эрүүл мэндийн яам (П. НИЯМДАВАА)-д даалгасугай.

6. Тамхины хор хөнөөл, түүнээс сэргийлэх тухай сургалтыг ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын хотөлбөрт тусгаж, заах аргын материалаар хангах арга хэмжээг 1994 оны 9 дүгээр сарын 1-ний дотор авч хэрэгжүүлэхийг Шинжлэх ухаан, боловсролын яам (Н. ӨЛЗИЙХУТАГ), Эрүүл мэндийн яам (П. НИЯМДАВАА)-д даалгасугай.

7. Жил бүрийн 5 дугаар сарын 31-нд тэмдэглэдэг «Дэлхий даяар тамхи татахгүй өдөр»-ийг энэ онд «Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл тамхины эсрэг» сэдвээр явуулахтай холбогдуулан тамхины хор хөнөөл болон Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай Монгол Улсын хууль, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон шийдвэрийг өргөн сурталчлах, тамхинаас гарах аргыг зааж сургах асуудлыг нэвтрүүлдэг, нийтлэлийнхээ хө-

төлбөрт тусгаж ажиллахыг Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газар (Б. ӨВГӨНХҮҮ), «Засгийн газрын мэдээ» сонин болон олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслийн редакцид зөвлөсүгэй.

8. Тамхины найрлага дахь бохь, никотинын хэмжээг тодорхойлох шинжилгээний зохих хүчин чадлыг 1994 онд багтаан бий болгохыг Эрүүл мэндийн яам (П. НИЯМДАВАА), Сангийн яам (Д. ДАВААЦАМБУУ)-д даалгасугтай.

9. Хуульд заагдсан тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх арга хэмжээг дэвсгэр нутгийнхаа хэмжээнд 1994 оны 3 дугаар сарын 1-нээс эхлэн хэрэгжүүлэх ажил зохион байгуулж, байнгын хяналт тавьж ажиллахыг зймаг, нийслэлийн Засаг дарга, Дархан, Эрдэнэ, Чойр хотын Ардын Хуурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга нарт даалгасугтай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Эрүүл мэндийн сайд

П. ЖАСРАЙ

П. НИЯМДАВАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1994 оны 2 дугаар

саяаг 18-ны өдөр

Дугаар 42

Улаанбаатар

хот

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН АКТ, ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ШИЙДВЭРИЙГ ОРОН НУТАГТ ХҮҮРГЭХ
ТАЛААР АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ
ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Төрийн хууль тогтоомжийн акт, Засгийн газрын шийдвэрийг төрийн захиргааны орон нутгийн байгууллагуудад хүргэн биелэлтийг шуурхай зохион байгуулах шаардлагыг үн-

дэслэн «Төрийн мэдээлэл», «Засгийн газрын мэдээлэл» сэтгүүлийг бүх шатны Засаг дарга (хот, хороодын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) нарын албан ажлын хэрэгцээнд зориулан олгож байсугай.

2. Эдгээр хэвлэлийн улирал тутмын захиалгыг нэгтгэн зохион байгуулж байхыг Хэрэг эрхлэх газар (С. БАНЗРАГЧ)-г, захиалгад шаардагдах хөрөнгийг төсвөөс санхүүжүүлж байхыг Сангийн яам (Д. ДАВААДСАМБУУ)-д тус тус даалгасугай.

3. «Төрийн мэдээлэл», «Засгийн газрын мэдээлэл» сэтгүүлийг ашиглах, хадгалах тухай журам»-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

4. Дурдсан сэтгүүлд хэвлэгдэн гарсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газрын шийдвэрүүдийг олон түмэнд мэдээлэх, тайлбарлан таниулах, сурталчлах ажлыг шуурхай зохион байгуулж байхыг бүх шатны Засаг дарга (хот, хороодын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) нарт үүрэг болгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Хууль зүйн сайд

П. ЖАСРАЙ

Н. ЛУВСАНЖАВ

Засгийн газрын 1994 оны 42 дугаар
ТОГТОАЛЫН ЗАХИРАЛТ

**ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ, «ЗАСГИЙН ГАЗРЫН МЭДЭЭЛЭЛ»
СЭТГҮҮЛИЙГ АШИГЛАХ, ХАДГАЛАХ
ЖУРАМ**

1. Бүх шатны Засаг дарга (хот, хороодын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) нарын албан ажлын хэрэгцээнд зориулан олгож байгаа «Төрийн мэдээлэл», «Засгийн газрын мэдээлэл» сэтгүүлийг ашиглах, хадгалахад энэхүү журмыг мөрдөнө.

2. Эдгээр сэтгүүлийг хуваарийн дагуу тараах, хадгалах, ашиглахад тавих нэгдсэн хяналтыг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга (хотын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) хариуцна.

3. Сэтгүүд ашиглаж байгаа албан тушаалтан эмхтгэл хүлээн авсан тэмдэглэл хөтлөн дугаар дараалсан бүрэн байлгаж, тэдгээрт нийтлэгдсэн хууль, тогтоолуудад орсон өөрчлөлтийг тухай бүр хийж, ажлаас чөлөөлөгдөхдөө ажил хүлээнгэх актад тэмдэглэн дараагийн хүнд хүлээлтэй өгнө.

4. Сэтгүүлийг хүлээн авсан дугаараас дутавсан буюу үрэгдүүлсэн хүмүүсийг албан хэрэг үрэгдүүлсний адил үзэж, дүүд шатны албан тушаалтан сахилгын шийтгэл ногдуулан сэтгүүлийн үнийг төлүүлж байна.

5. Төв, орон нутгийн холбооны байгууллагууд сэтгүүлийг захиалгын дагуу бүх шатны Засаг дарга (хот, хороодын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааны дарга) нарт шуурхай хүргэж байх үүрэг хүлээнэ.

6. Сэтгүүлийн дугавруудыг жилийн эцэст нэгтгэн хавтаалаж хадгална.

7. Засаг дарга нарын албан хэрэгцээнд зориудан захиалсан сэтгүүлийн тоо, ширхэг дутагдал буруутайг тал харууцан төлнө.

ГАДААДЫН ИРГЭНИЙ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

Энэхүү хууль нь амьдралд бодит зүйл болсон буюу шинээр бий болох зарвцааг зохицуулах шаардлагаас урган гарсан юм. Монгол Улсын аюулгүй байдлын номлолын үзэл баримтлалыг ч умар нэг хэмжээгээр өөртөө агуулсан юм. Энэ нь юуны өмнө орчин үеийн соёл иргэншилт ардчилсан замаар Монгол Улс хөгжихдөө тусгаар тогтнол, оршин тогтнох эрхээ эх орон, ард түмнийхээ язгуур эрх ангийн үүднээс баталгаажуулах зорилгыг хөндөж байгаа юм.

Эн түүвэнд гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн Монгол Улсад орох, гарах, дамжин өнгөрөх, түр буюу удаан хугацаагаар оршин суух, цагаачлах журам, тэдний эрх, үүргийг тогтоож, хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өргөн хүрээтэй асуудлын эрх зүйн үндсийг тавьсанд энэ хуулийн ач холбогдол оршиж байна. Монгол Улсад эрхэмлэн дээдэлдэг үзэл санааны төлөө хавчигдан мөшгөгдсөн гадаадын иргэнд манай улсад оршин суух эрх олгож, төрийн нэгээлд авч болно. Энэ асуудлыг Монгол Улсын ерөнхийлөгч шийдвэрлэхээр хуульчиллаа.

Энэ хуульд хамаарах этгээд гэж хэнийг хэлж байна вэ гэвэл Монгол Улсад зорчигч, тус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжин өнгөрөгч, түр буюу удаан хугацаагаар оршин суугч, цагаач гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн зэрэг болно.

Гадаадын иргэн гэж хэн бэ? Гадаад улсын харьяат мөн болохыг гэрчилсэн хууль ёсны нотолгоотой хүнийг хэлнэ. **Зорчигч гэж хэн бэ?** 30 хүртэл хоногийн хугацаагаар албаны болон хувийн хэргээр Монгол Улсад ирсэн гадаадын иргэнийг хэлнэ. **Түр оршин суугч гэж хэн бэ?** 183 хүртэл хоногийн хугацаагаар манай улсад байгаа гадаадын иргэнийг хэлнэ. **Удаан хугацаагаар оршин суугч гэж хэн бэ?** 5 жил хүртэл хугацаагаар оршин суугаа гадаадын иргэнийг хэлнэ. **Цагаач гэж хэн бэ?** Хувийн хэргээр байнга амьдран суугаа гадаадын иргэнийг хэлнэ гэх зэргээр хуульд тодорхойлоо.

Дээрх гадаадын иргэд манай орны хууль тогтоомжоор өөрт нь олгогдсон эрх, эрх чөлөөг Монгол улсын иргэний нэгэн адил эдэлж, үүрэг хүлээнэ. Тэд Монгол Улсын Үндсэн хуулийг хүндэтгэж, хууль тогтоомжийг сахин биелүүж, монголын ард түмний уламжлал, ёс заншлыг хүндэтгэх үүрэгтэй.

Цагаачлалтай холбогдсон харилцааг мөмншүүлэх эх суурийг тавьж өгсөн явдал нэгхүү хуулийн нэг онцлог шинж юм. Энэ асуудал урьд өмнө эрх зүйн баталгаагүй байв.

Эдүгээ манай оронд Оросын Холбооны Улсын 1985, БНХАУ-ын 4009, бусад 14 орноос 27 хүн буюу нийт 6021 гадаадын иргэн хувийн хэргээр байнга амьдрал сууж байна. Үүний зэрэгцээ 210 харьяалалгүй хүн байна. Манай улсын 248 байгууллагад 30 гаруй орны 7278 хүн ажиллаж байна. Хувийн болон их, дээд сургуулиудад 339 овоутан суралцаж байна. «Монгол Улсад оршин суух үнэмлэх»-ийг шинээр сонх ажил явагдаж байгаа бөгөөд одоогоор 600-гаад хүнд олгоод байна.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт оршин суух цагаач гадаадын иргэдийн тоог Монгол Улсын харилт хүн амын 1 хувь, тодруудбал өнөөгийн нөхцөлд барагцаалбал 22000-гад хүн, үүний дотор нэг улсын иргэн 0,33 хувь, өөрөөр хэлбэл 6600 хүнээс хэтэрхээргүй байхаар хуульчилсан юм. Энэ бүхэн төрийн бодлогын хүрээнд хэрэгжих болно. Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал цагаач гадаадын иргэдийн тоо, бүтэц болон засаг захиргааны өмжид оршин суух цагаачийн тоог улс орноор нь жил бүр тогтоож байх юм.

Гадаадын иргэдийн талаар баримтлах төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавьж, тэдний эрх зүйн байдал, цагаачлалтай холбогдсон үйл ажиллагааг уялдуулан чиглүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнээр тэргүүдүүлсэн Гадаадын иргэдийн асуудал эрхлэх зөвлөл байгуулахаар эвлэсэн юм. Уг зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засгийн газар тогтоож, дүрмийг батална.

Тус зөвлөл нь улс орны дотоод нөхцөл байдал, эдийн засгийн чадамж, хүн ам зүйн тэнцвэрт байдал, хүлээн авах байгууллагын захиалга, цагаачлан ирэх хүний боловсрол, мэргэжил, хэлний мэдлэг, авьяас чадварыг хэргэлзэн 5 жилийн хугацаагаар оршин суух зөвшөөрлийг гадаадын иргэнд олгоно. Харин цагаачлан ирсэн гадаадын иргэн жилд 90 хоногоос дээш хугацаагаар тус улсын нутаг дэвсгэрт байгаагүй бол, мөн хууль тогтоомж ноцтой зөрчөөл цагаачлан суух зөвшөөрлийг дээрх зөвлөл буцааж авна. Тухайн иргэн гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

Монгол Улс хуулийн хүрээнд гадаадын иргэдийн эрх, үүргийг тодорхойлохдоо гадаадын тухайн иргэний харьяалсан улстай энэ талаар харилцан адил байх зарчмыг баримтлах

юм, Энэ нь гадаадын тухайн оронд цагаачилсан манай улсын иргэний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хохиргоо тохиргоод гарвал тайм хэмжээний хялгаарлалт манай улсадас тогтоово гэсэн үг юм.

Цагдаагийн төв байгууллага нь Монгол Улсад орж ирсэн, гарч явсан болон дэмжин өнгөрсөн гадаадын иргэдийн мэдээг Улсын хил хамгаалалтын байгууллагаас тогтоомо маягтаар сар бүр аж, гаднадын иргэдийн хөдөлгөөнд хяналт тавина. Төрийн болон засаг захиргааны нэгж, хот, тосгоны өөрөө удирдах байгууллагын уриалгаар ирсэн, бусад гадаадын иргэнийг урьж ирүүлсэн аж ахуйн нэгж, байгууллага, хүн ирсэн өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор цагдаагийн байгууллагад бүртгүүлдэг. Идэвч гаднадын иргэн өөр засаг захиргааны нэгжид шилжж суурьших бол оршин сууж байсан нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллагын бүртгэлээс хясуулж, өмсөн газрын цагдаагийн байгууллагад 7 хоногийн дотор бүртгүүлдэг.

Цагаач, харьяалалгүй хүнд цагдаагийн төв байгууллагаас засаг захиргааны аль нэгийг оршин суутч болохыг заасан «Монгол улсад оршин суух үнэмлэх» олгоно. Эд бүхнийг харил цагдаагийн байгууллага гаднадын иргэдийн алхах гишгэх бүрийг цагаач мөшинх нөмгөр олгож болохгүй. Цагдаагийн байгууллагын үүрэг ч бий. Энэ нь бүртгэл мэдээллийн хэргээр сана бий болгох нэг л алхам юм.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байгаа гаднадын иргэдийн эрх зүйн байдал, цаглаачлалтай холбогдсон асуудлыг төрийн захиргааны төв байгууллагууд тус тусын чиглэл үүргийн дагуу эрхэлнэ. Тэдэнд боломжоны хэрээр туслаалтаа үзүүлдэг үчиртай.

Монгол Улсад зорчих нэгийг гаднадын хүний асуудлаа эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, гадаад улсад суугаа Монгол Улсын дипломат төлөөлөгчид болон консулын газар олгоно.

Хөдөлмөр эрхэлтийн тухайд бол удаан хугацаагаар оршин суутч, цагаач гаднадын иргэн нь хөдөлмөрийн асуудлаа эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон түүний эрх олгосон байгууллагын хөдөлмөрийгээр хуулиар хориглосноос бусад ажил, нэвч тушаалд болон гаднадын байгууллагад ажиллаж болно. Тэд аж ахуйн нэгж байгуулж, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулж болно. Хуулиар хориглосон ажил гэдэгт Монгол Улсын төрийн жинлэн, албан хаагчаар ажиллахгүй, эр-

сэгс хүчин, бусад нэрэгт алба хаах үүрэг хүлээхгүй, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт улс төрийн ном болон улс төрийн үйл ажиллагаа явуулах байгууллага байгуулах буюу түүнд элсэн орж болохгүй, улсын онц чухал обьект гэж хуулиар тогтоогдсон газарт Засгийн газрын зөвшөөрөлгүй ажиллахгүй эргэнийг хэлнэ.

Хөдөлмөрийн гэрээгээр ирсэн гадаадын иргэн гэрээний хугацаа дууссан буюу хугацаанаас өмнө гэрээгээ цуцалсан тохиолдолд өөр аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнтэй гэрээ байгуулж болохгүй. Энэ тохиолдолд зохио байгууллагаас зөвшөөрөл авсан байна. Мөн түр хугацаагаар оршин суугч гадаадын иргэн зорилгоосгоо гадуур орлого олох зорилгоор хувиараа буюу аж ахуйн нэгж, байгууллагад ажил хөдөлмөр эрхлэх, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулж болохгүй. Тухайлбал: суралцах гэж ирсэн тухайн иргэн сургуульд хаяад үйлдвэрлэл эрхэлж болохгүй г. м. жишээтэй.

Мэний орны нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа өмчийн аль ч хэлбэрийн аж ахуйн нэгж, байгууллага гадаадаас мэргэжилтэн, ажиллах хүч авахдаа зөвхөн хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрлийн үндсэн дээр тэдэнтэй гэрээ байгуулна.

Гадаадын иргэн Монгол Улсын төрийн болон засаг захиргааны нэгж, хот, тостоны өөрөө удирдах байгууллагад сонгох, сонгогдох эрх эдлэхгүй, ирд ийтийг санааг асууагад оролцохгүй.

Цагаачаас бусад гадаадын иргэн Монгол Улсад оршин суух хугацаагаа сунгуулахаар хүсэлт гаргавал түүнийг нь уг асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага шийд үзэж шийдвэрлэнэ.

Дараахь үндэслэл байнаа гадаадын иргэнийг Монгол Улсад орохыг үл зөвшөөрнө. Үүнд:

- 1) насанд хүрээгүй буюу эрх зүйн чадваргүй хүн хууль бусы агаар хамгаалагч, хиргалзан дэмжигчгүй бол;
- 2) Монгол Улсад байхдаа ял шийтгүүлж, ял шийтгэлтэйд тооцох хугацаа нь дуусаагүй бол;
- 3) талламжгүй этгээд гэгдсэний үдмдээс Монгол Улсаас албадан гаргагдсан бол;
- 4) Монгол Улсын үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хамгаал, нийгмийн дэв журмыг хамгаалалад харшилж байвал;

Дараахь үндэслэл байвал гадаадын иргэнийг Монгол Улсаас гарахыг түдгэлзүүлнэ. Үүнд:

1) гэмт хэрэгт сэжигтэн, ялагдагчаар татагдсан бол уг хэргийг шийдвэрлэх хүртэл;

2) эрүүгийн ял шийтгүүлсэн бол ял эдэлж дуусах буюу ялаас чөлөөлөх, эсхүл тухайн хүнийг Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу харьяалах улсад нь шилжүүлэх хүртэл;

3) бусад хүний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хохироож байгаа тухай нөгөө этгээд буюу байгууллагын өргөдөл гомдол байгаа бөгөөд эрх бүхий байгууллага үүнийг үндэслэлтэй гэж үзсэн бол уг асуудлыг шийдвэрлэх хүртэл;

4) Монгол Улсын үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах ашиг сонирхолд харшилж байвал.

Гадаадын иргэнд эрүүгийн харууцлага хүлээлгэхээргүй байвал Монгол Улсаас дараахь үндэслэлээр албадан гаргана. Үүнд:

1) хүчин төгөлдөр бус болон хуурамч бичиг баримтаар орж ирсэн буюу оршин суух хугацаа нь дууссан боловч тус улсаас гарч явахгаас зайлсхийсэн;

2) Монгол Улсад оршин суух зөвшөөрлийг хүчингүй болгосон буюу буцаан авсан боловч тухайн гадаадын иргэн тус улсаас гарч явахгаас зайлсхийсэн.

Гадаадын иргэдийн асуудал эрхэлсэн зөвлөлийн шийдвэрт заасан хугацаанд тухайн гадаадын иргэн Монгол Улсаас гарч явах үүрэгтэй.

Монгол улсад тодорхой хугацаагаар гадаадын иргэнийг урьсан, ажиллуулах зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд нь түүнийг хууль тогтоомжийн дагуу зохиох байгууллагад нь бүртгүүлэх, орон байраар хангах үүрэгтэй. Манай улсад байгаа гадаадын байгууллага, аж ахуйн нэгж нь гаднаас мэргэжилтэн, ажиллах хүчин урьж ажиллуулбал дээрхийн нэгэн адил үүрэг хүлээнэ.

Монгол Улсад албан хэргээр ирэх гадаадын иргэнд дараахь зүйлийг үндэслэн виз олгоно:

1) Монгол Улсын төрийн болон засаг захиргааны нэгж, хот, тосгоны өөрөө удирдах байгууллага, Улсын Их Хуралд суудал бүхий намын урилга, хүсэлт;

2) тус улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, түүний төрөлжсөн байгууллагын суурин төлөөлөгчийн газарт ажиллах гадаадын иргэд, тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүний талаар тэд-

гээрийн харьяалах улс, олон улсын байгууллагын гаргасан албан ёсны хүсэлт, бусад тохиволдолд Монгол Улсын олон улсын гэрээний заалт зэрэг болно.

Манай улсад хувийн зэргээр ирэх гадаадын иргэнд зорцаго, хугацаанаас нь хамаарч дээрхи үндэслэлээр виз олгоно. Үүнд:

1) цагдаагийн төв, орон нутгийн байгууллагаас гэрчлэн нотолсон урилга;

2) аялан жуулчлах, эмчлүүлэн сувилуулах, ёслолд оролцох, гачигдал зэргээр ирэх тохиволдолд амьсгалдох гэрээ, гэрчлэн нотолсон урилга, Монгол Улсын хүлээн авах байгууллагын зөвшөөрөл;

3) ажил хөдөлмөр эрхлэх, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах, эрдэм шинжилгээний ажил хийх болон суралцах зорилгоор гадаад орноос ирэх хүмүүсийн хувьд тухайн асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын тодорхойлолт;

4) энэ зүйлийн 3-д зааснаас бусад ажлаар гадаад орноос ирэх хүний хувьд аж ахуйн нэгж, байгууллагын шийдвэр;

5) Монгол улсад амьдрах, буцаж явах хөрөнгийн эх үүсвэрийн талаар тухайн хүнээс гаргасан буюу Монгол Улсад хүлээн авах байгууллага, иргэнээс бичгээр гаргасан баталгаа зэрэг болно.

Цагаачлан ирэх гадаадын иргэнд дараахь зүйлийг үндэслэн виз олгоно:

1) цагаачлах үндэслэл бүхий хүсэлт, гэрчлэн нотолсон биеийн байцаалт;

2) Монгол Улсын эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөл;

3) Хол хорих өвчингүй болохыг нотолсон олон улсын эрүүл мэндийн гэрчилгээ;

4) Монгол Улсад амьдрах хөрөнгийн эх үүсвэрийн талаар тухайн хүнээс бичгээр гаргасан баталгаа зэрэг болно.

Гадаадын иргэдийн эрх зүйн байдлын тухай хууль хүний төгөлдөр болсноор хууль тогтоомжийг свааи биелүүдэгч гадаадын иргэн хэн боловч манай оронд эрх мөлдөөтэй, хангалуун амьдрах эрх зүйн үндэс бүрдэж байгаа юм, Монгол Улс тэдэнд амьдрал ахуйгаа төвхнүүлэх шинэ орчин төдийгүй гадаадын иргэд ч Монгол орныг хөгжүүлэхэд өөрийн хувь нэмрээ оруулах боломжтой болж байна. Энэ хууль соёл иргэншилт нийгмийн олон талт баялаг харилцааг зохицуулах явцдаа улам төгөлдөржин боловсролгүй болох учиртай.

АРХИДАН СОГТУУРАХТАЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

Өнөөдөр архидан согтуурах явдал нь манайд нийгмийн дэг журам зөрчих, ноцтой гэмт хэрэг, үйлдвэрлэлийн осол гарах, иргэдийн эрүүл мэнд, амьдрал ахуйд хохирол учруулах, хөдөлмөрийн сахилга, ажлын хариуцлага сулрах, үндэсний уламжлалт зан заншлыг огоорон ёс суртахууны доройтолд оруулах үндсэн шалтгаан болж байна.

Сүүлийн үед иргэд, ялангуяа монгол улсын ирээдүйг авч явах өсвөр үе-хүүхэд, залуучууд болон түүнчлэн эмэгтэйдүүдийн дунд архидан согтуурах явдал хавтгайрах шинжтэй болж байгаа нь нийгмийн хамгийн эмгэнэлт үзэгдэл мөн. Үүнээс үүдэж төрөөс энэ асуудлыг наг алдалгүй зохицуулах, зарим хязгаарлалт хийх зайлшгүй шаардлага урган гарсан билээ. Энэ бүхнийг иш үндэс болгож ард түмний хүсэлт, Улсын Их Хурлын захиалгаар иш улаа Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийг боловсруулж Улсын Их Хурлын 1993 оны IV (намрын) чуулганаар хэлэлцэн баталж, 1994 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдөрөөс үлс орон даяар мөрдүүлж эхлэв. Уг хуулийг «Ардын эрх» сонинд 1994 оны 16 дугаарт нийтэлж ард олонд хүргүүлсэн. Мөн «Төрийн мэдээлэл» сэтгүүлд нийтлэгдсэн билээ.

Улсын хэмжээгээр Зүүнхараа, Харторинь хүнсний 2 үйлдвэрт жилд 3,2 сая литр спирт үйлдвэрлэж байна. Түүгээр Улаанбаатарын «АНУ» компани, 18 аймаг, 2 хотын хүнсний үйлдвэр жилд 6,8 сая литр архи үйлдвэрлэдэг. Энэ нь манай улсын нэг жилд хүнсний үйлдвэр жилд 1,5 литр спирт буюу 5,3 литр архи оногдож байна гэсэн үг юм. Нэг сая литр спирт үйлдвэрлэхэд дунджаар 3,6—3,9 мян. тн улаан буудай зарцуулдаг бөгөөд жилд 11,6 мян. тн орчим улаан буудайг зөвхөн спиргэд зарцуулдаг байна.

Архи үйлдвэрлэл нь төрийн өртөг хямд, жижиглэн худалдаалах үнэ өндөр, гүйлтээ сайтай, удаан хадгалж бөөдөг учир сүүлийн үед аж ахуйн олон нэгж эрдэмншин, төмс, цардуул, улаан буудай болон бусад төрлийн түүхий эдээр согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх сонирхол ихсэж одоогийн байдлаар жилд 198,0 мян. литр спирт үйлдвэрлэх дүчин чадалтай 4 аж ахуйн нэгж, жилд 832,0 мян. литр архи үйлд-

вэрлэх хүчин чадалтай 12 аж ахуйн нэгж Засгийн газраас зөвшөөрөл аваад зарим нь үйл ажиллагаагаа эхэлж байна.

Үүнээс гадна аж ахуйн 4 нэгж жилд 1,7 сая литр пиво үйлдвэрлэх зөвшөөрлийг ХХААЯ-наас авчээ. Спиртийн үйлдвэрүүдээс уул бүтээгдэхүүнийг аймгуудад татахад тээврийн зардал ихэссэний улмаас Дорнод, Булган, Хөвсгөл, Увс, Байн-Өлгий аймаг спиртийн үйлдвэрлэлийг өөртөө шинээр тохион байгуулах техник, эдийн засгийн үндэслэл, тооцоог хийж байгаа бөгөөд Увс, Байн-Өлгий аймагт спиртийн жижиг үйлдвэр нэгэнт ажиллаж эхлээд байна.

Манай улсад 1992 онд 7254,6 млн. литр, 1993 оны эхний 9 сард 4514,7 млн. литр архи, дарс борлогджээ. Энэ нь жилд дунджаар насанд хүрсэн 1 хүнд 6,3 литр архи, дарс оногдож байна гэсэн үг юм.

Слигийн нам, Татварын ерөнхий газрын гаргасан мэдээгээр архи, дарсны үйлдвэрлэлээс 1990 онд 416,5 сая, 1991 онд 790,2 сая, 1992 онд 1740,1 сая, 1993 оны эхний 9 сард 259,7 сая төгрөгийн орлого улсын төсөвт оржээ.

Улсын хилээр 1991 онд 127,6 мянган литр согтууруулах ундаа орж ирж байсан бол 1992 онд 116,3 мянган литр, 1993 оны эхний 10 сарын байдлаар архи 97,5 мянга, 1993 оны эхний 9 сарын байдлаар 932,3 млн. литр пиво импортлогджээ.

Эдгээр бүтээгдэхүүнээс 1991 онд 941,5 млн. төгрөгийн гааль, худалдааны татвар авч байсан 1992 онд 1,9 сая төгрөгийн, 1993 оны эхний 10 сард 26,3 сая төгрөгийн гааль ба худалдааны, 18,8 сая төгрөгийн онцгой татвар ногдуулжээ.

Гадаад оронд архидалттай тэмцэх талаар нэлээд хатуу бодлогыг төрөөс явуулдаг бөгөөд тухайлбал, Финланд улсад 30 градусас дээш хатуулалттай архийг элчин экспортод зориулан үйлдвэрлэж, дотоодлоо борлуулахыг хориглосон, АНУ-д согтууруулах ундааг гудамж, талбай, олон нийтийн газар уухыг хориглож, зөрчил гаргагчдад өндөр торгууль ногдуулах, согтуу хөлчүү хүнийг шууд баривчлах эрхийг Цагдаа нарг олгожээ. Илэнх оронд архи, тамхийг телевизээр сурталчлахыг хориглосон бөгөөд АНУ-ын телевизийн олон компани архины эрэг сурталчлагаа явуулснаар улсаас ихээхэн хэмжээний хөнгөлөлт авдаг байна.

Архины үйлдвэрлэлт, борлуулалт, худалдаа, хэрэгцээ, импортод хорио хязгаарлалт тавьсан эрх зүйн ниа бүрийн ангууд Норвеги, Ирланд, Орос, Канад, Швед, Хятад, Япон, Энэтхэг зэрэг оронд гарчээ. Гэхдээ улс орон бүр өөрийн зан

заншил, түүхэн уламжлал, аж байдал, соёлын туйвшиндээ тохирсон өвөрмөц арга барилаар тэмцэхийг зорьж байсан бөгөөд Финландад архины оронд нинэ сурталчилж, Шведэд нэг хүнд худалдах архины хэмжээг тогтоож байсны зэрэгцээ Шведэд архичинтай, АНУ-д архи худалдаалагчтай, Оросод үйлдвэрлэгч, борлуулагч, хэрэглэгч бүгдтэй нь тэмцэж нэг бүрийн хязгаарлалт тогтоож байв. Үүнээс нийтлэг арга болох архи үйлдвэрлэх, худалдаалах явдалтай тэмцсэн орнуудад согтууруулах ундаа хэрэглэгчдийн тоо нэмэгдэж, архины нууц үйлдвэрлэл дэлгэрч, архины үнэ өсч, үнийн хиймэл өсөлт рүү түлхэж байсан нь хоноггүй. Энэст нь уул арга хэмжээ нь хүний эрх, эрх чөлөөнд халдах хэмжээнд хүртэл яригдах болсноор архидан согтуурх явдалтай тэмцэх ажлыг зөвхөн орон нутгийн хэмжээнд явуулах болсон байна.

Манай оронд ч архидан согтуурх явдалтай тэмцэх талаар урьд өмнө хэд хэдэн томоохон арга хэмжээ авч байжээ. Тухайлбал, Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчид 1961 онд 301, 1974 онд 111, 120, 1986 онд 7, 1991 онд Ерөнхийлөгчийн 62 дугаар зарлиг тус тус гарчээ. Энэ нь нийгмийн тэрхүү сөрөг үзэгдлийг таслан зогсооход хэдийгээр зэрэг цөлөө үзүүлдсэн боловч архидан согтуурх явдал туйштай буурсангүй.

Монгол Улсын Их Хурал 1992 оны ээлжит бус чуулганаараа Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн дэг журам хангах талаар хүлээжэгэсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхдээ төрт ёсны болон үндэсний уламжлал, зан заншлыг сэргээн хөгжүүлж, эдийн засаг, нийгэм, улс төрийн бүхий л хүрээнд хууль тогтоомжийг сахнуулах, түүний дотор гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэхэд чиглэсэн эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн цогцолбор арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх явдал зайлшгүй шаардлагатай болж байгааг харгалзан «Монгол Улсад нийгмийн дэг журам хангах талаар төрөөс явуулах үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл»-ийг хэлэлцэн баталсан билээ. Түүнд мансууруулах, садар самуун, хүчирхийлэлтэй болон согтуурх явдалтай хийх тэмцлийг хүчтэй болгож, тэдгээрийг нөхцөлдүүлж байгаа аливаа хүчин зүйлийг арилгах талаар төрөөс явуулах боллогыг тодорхойлсон юм. Энэхүү үндсэн чиглэлийг хэрэгжүүлэх эхний алхам болсон согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх, импортлох, худалдахтай холбогдсон харилцааг Монгол Улсын аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хууль, худалдааны албан татварын хууль, ялангуяа онцгой албан татварын хуульд тусган хэрэгжүүлэх

арга хэмжээ авч байна. Онцгой албан татварын хуулиар эх орны үйлдвэрийн бүх төрлийн хүнсний спиртэд 85, бүх төрлийн архиад 80, бүх төрлийн дарсанд 30 хувьтар, харин импортгоор орж ирж буй бүх төрлийн хүнсний спиртэд 150, бүх төрлийн архиад 100, бүх төрлийн дарсанд 50 хувийн онцгой татвар ногдуулж байна.

Түүнчлэн Улсын Их Хурал архиадан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль батлан мөрдүүлсэн нь дээрх үндсэн чиглэлийн хүрээнд авч хэрэгжүүлж буй бас нэг томоохон арга хэмжээ боллоо.

Манай орны нийт хүн амын 70 орчим хувийг 35 хүртэлх насны хүүхэд, залуучууд эзэлдэг билээ. Гэтэл насанд хүрэгчдийн 20 гаруй хувь нь архиыг байнга хэтрүүлэн хэрэглэж хэрэг зөрчлд орж байгаа нь судалгаагаар тогтоогдсон байна. Тэдний 3 орчим хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байгаа нь бүр ч ноцтой үзэгдэл юм.

Бүрэн бус мэдээгээр Улаанбаатар хотод 20 мянга гаруй хүн архиыг байнга хэтрүүлэн хэрэглэдэг ажээ. Сүүлийн үед хүүхэд, залуучуудын дунд архиадан согтуурах үзэгдэл элбэгшсэнээс гадна бензин, цавуу, тонул үнэртэж хорын дон (токсикомани)-той болох, морфин, амвокол, промедол зэрэг опиумийн төрлийн эм хэрэглэж мансууруулах дон (наркомани) туеах явдал газар дийх, хандлагатай болж байна. Үүнийг судалгаагаар тогтоожээ.

Архидалтын улмаас гэмт хэрэг, зөрчил өсч, нийгмийн дэг журэм, иргэдийн амгалан тайван байдлаа алдагдах боллоо. Монгол Улсад архидах өвчний тархалт жил тутам нэмэгдэж сүүлийн 10 жилийн байдлаар 3 дахин өссөн байна. Сэтгэцийн клионцийн эмнэлгийн наркологиин тасагт 1990—1992 онд 1563 хүн эмчлүүлж, 449,3 мянган төгрөгийн зардал гарч байсан бол 1993 оны эхний 9 сард 375 хүний эмчилгээнд 650,9 мянган төгрөгийн зардал гарчээ.

Гадаадаас орж ирж байгаа согтууруулах ундаанд Улсын эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын газраас хийсэн шинжилгээнээс үзэхэд уул шинжилгээнд хамрагдсан нийт 56 нэр төрлийн архи, дарснаас БНХАУ-д үйлдвэрлэсэн 26 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнд советын тосны хэмжээ манай улсын стандартад зааснаас 7,3—160 дахин их байсан байна. 1993 оны эхний 8 сарын байдлаар хиа дээр 8 мян. ширхэг «өнгөт» архи дураажээ. Бусад 25 нэр төрлийн хориглосон архины тухай ямар ч мэдээ баримт одоогоор алга байна.

Гэтэл дилээр орж ирээд тэр нь холбогдох хууль хяналтын байгууллагуудын шалгалтаар илэрдэг тохиолдол цөөнгүй гарч байгааг хүмүүс мэднэ.

Улсын хэмжээнд 1993 оны эхний 9 сарын байдлаар согтуугаар үйлдсэн гэмт хэрэг өнгөрсөн оны мөн үеийнхтэй харьцуулбал 356-аар буюу 18,9 хувь өсчээ. Үүний дотор хүн амины хэрэг 44,5%, хүчингийн хэрэг 45,2%, иргэдийн өмчийн хулгай 55,5%, дээрмийн хэрэг 80%, залилан 27,5%, зам, тээврийн хэрэг 57,2%-иар тус тус өссөн байна. Улаанбаатар хотод мөн хугацаанд хүн амины хэрэг 90,5%, хүчингийн хэрэг 16,3%, дээрмийн хэрэг 75%, зам, тээврийн хэрэг 41,4% өсчээ.

1993 оны эхний 9 сарын байдлаар 28055 хүн эрүүлжигдээд байгаа нь нодингийн бүтэн жилийн үзүүлэлтийг давж гарч байгаагаар үл барам мөн үеийнхтэй нь харьцуулахад 48,9 хувиар өссөн байна.

Судалгаанаас үзэхэд улсын хэмжээнд согтуурах сонирхолтой насанд хүрээгүй 416 хүүхэд, Улаанбаатарт архаг архагчид 549 байгаагийн 90% нь 18—48 насны хүмүүс, 5,1% нь эмэгтэйнүүд байна.

Нийм учраас архидаг согтуурахтай тэмцэх тухай Монгол улсын хууль гаргах зайлшгүй шаардлагатай болсон юм. Энэ нь 5-бүлэг, 19 зүйлтэй бөгөөд Улсын Их Хурал дээрх байдлыг даргалзан үзэж согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл, худалдаа, хэрэглээ, импอร์ต гэсэн үндсэн 4 хүрээнд хуулийн үйлчлэх хүрээг өнц үзсэн болно.

Хуулийн 3 дугаар зүйлд согтууруулах ундаанд хүнсний зориулалтын түүхий эдээр үйлдвэрлэсэн спирт, бүх төрлийн архи, 2 хувиас дээш этилийн спирт агуулсан дарс, пиво, сүүн бүтээгдэхүүнээр нэрсэн шимийн архийг хамааруулан ойлгохоор тусгалаа. Бөрөөр хэлбэл хүнсний бус зориулалтын түүхий эдээр үйлдвэрлэсэн спирт, архи, 2 хувиас бага юм уу, этилээс өөр төрлийн спирт агуулсан дарс (самогон, барашик) пиво, сүүнээс өөр төрлийн зүйлээр нэрсэн шимийн архи үйлдвэрлэж, худалдаж, хэрэглэж болохгүй бөгөөд эдгээр нь «ундаа» гэдэг ойлголтод хамаарахгүй, хүний биед «хор» болно гэсэн үг юм. Нөгөөтэйгүүр согтууруулах ундаанд пиво, шимийн архийг хамааруулсан нь хуулийг хэрэгжүүлэх практик ач холбогдолтой бөгөөд жишээлбэл пиво, шимийн архийг ууж согтууран хэний бус байдал гаргасан этгээдийг эрүүлжүүлэх (энэ хуулийн 11-р зүйл болон бусад олон зүйл) согтууруулах ундааны зүйл уусан үедээ тээврийн хэрэгсэл жо-

лоодвол торгох, тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг нь тодорхой хугацаагаар хасгах (захиргааны харилцаагийн тухай хуулийн 25-р зүйл), согтууруулах ундааг хүнсний зориулалтын бус зүйлээр бэлтгэж борлуулсан бол тодорхой хугацаагаар хорих, дасан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх, торгох (эрүүгийн хуулийн 176-р зүйл г, м) зэргээр хуулийн олон зүйл, заалтыг эрх бүхий албан тушаалтан хэргжүүлэх эрхийг нь нээн өгч байна.

Хуулийн 4 дүгээр зүйлд зэвсгээр сүүн бүтээгдэхүүнээр нэрсэн шимийн архивыг бусад согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх зөвшөөрлийг ХАААМ болон мэргэжлийн хяналтын байгууллагуудын санал, дүгнэлтийг үндэслэн Засагийн газар хуралдаанаараа хэлэлцэж байж олгоно. Харин тэдгээрийг худаадах, түүгээр үйлчлэх зөвшөөрлийг аймаг, сум дүүргийн Засаг дарга, улсын зэрэглэлтэй хотын захиралч олгох юм.

Худаадаа үйлчилгээнд гаргах согтууруулах ундаа түүний дотор уламжлалт шимийн архи нь улсын стандартын шаардлага хангасан байх ёстой. Хэрэв шимийн архи нэрж худаадах, түүгээр үйлчлэх хэрэгцээ гарвал юуны өмнө аймаг, хотын стандартчилал, эрүүл ахуйн мэргэжлийн хяналтын байгууллагаар шинжлүүлж дүгнэлт гаргуулсны дараа Засаг дарга буюу Захирагчийн зөвшөөрөл авсан байх шаардлагатай. Харин иргэдэд сүүн бүтээгдэхүүнээр эмэр нэгэн зөвшөөрөл шаардагдахгүйгээр шимийн архи нэрж өөрсдөө хэрэглэх асуудал энд хамаарахгүй юм.

Энэхүү хуулийн 15 дугаар зүйлд зэвсгээр байнга архидан согтуурдаг этгээдийн талаар архивд донтох өвчтэй болсон эсэх тухай дүгнэлт гаргуулахаар түүний гэр бүлийн гишүүд, төрөл садан болон сум, баг, хорооны Засаг дарга, цагдаагийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага эмчлэлийн байгууллагад хүсэлт гаргах эрхтэй бөгөөд хуулийн 12 дугаарт зэвсгээр архивд донтох өвчтэй боллоо гэж үзсэн этгээд эхний эмчлэлд өөрийн саналчлалаар эмчлэлийн байгууллагад хандаж сайн дурын үндсэн дээр эмчлүүлэх бүрэн эрхтэй. Харин өвчтэй болох нь нэгэнт тогтоогдсон бөгөөд бусдын эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг зөрчсөн бол шүүхийн шийдвэрээр эхний удаа 60 хоног хүртэл хугацаагаар албадан эмчлэнэ.

Энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлд зэвсгээр эрүүлжүүлэх, албадан эмчлэхэд гарсан шууд зардал, байгууллага, иргэдэд учирсан хохирлыг ууж согтуурсан гэм буруутай этгээдээр бүрэн

хэмжээгээр төлүүлдэг. Хэрвээ уул этгээд төлбөрийг төлөх чадваргүй бол шүүхийн тогтоол гүйцэтгэлийн журмаар гаргуулах юм.

Байнга архицаан согтуурч, гэр бүлээ материалын гачигдалд учруулсан этгээдийн эрхийн чадамжийг Иргэний байцлан шийтгэх хуульд заасан журмыг баримтлан Иргэний хуулийн 11 дүгээр зүйлд зааснаар шүүх хязгаарлаж харгалзан дэмжигчийг тогтоодог. Шүүхээс хязгаарлагдмал чадвартай гэж тогтоосон этгээд нь хиймэгц биелэх аж амьдралын чанартай жижиг хэлцлээс бусад эд хөрөнгө зарцуулах хэлцлийг харгалзан дэмжигчийн зөвшөөрлөөр хийж болно.

Архицаан согтуурч иргэдийн амгалан тайван байдлыг байнга алдагдуулдаг, гэр бүлийн гишүүддээ хүч хэрэглэдэг, аймган сүрдүүлдэг болонч түүний гэр бүлийн гишүүд, төрөл садан нь энэ этгээдийн талаар ямар нэг шалтгаанаар гомдол гаргадаггүй ийм этгээдийн талаар бусад иргэд (ялангуяа хөрш зэргэлдээ айл өрхийн иргэд) ээс эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд гомдол гаргах эрхтэйг энэ хуулийн 17 дугаар зүйлд зааж баталгаажив. Тэгэхдээ гомдол гаргагч иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах үүднээс энэ талаар ирсэн мэдээллийг нууцыг холбогдох байгууллага албан тушаалтан хадгалж задруулахгүй байх нь зүйтэй.

Энэхүү хуулийн 18 дугаар зүйлд согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл импорт, худалдаа үйлчилгээ, хэрэглээнд тавих хяналтыг тус тусад нь салгаж ангилсан бөгөөд энэ хууль болон Тамхцын хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуульд аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага, хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах болон олон нийтийн байгууллага хяналт тавихаар тусгаж, тэд хөдөлмөрийн болон бусад хууль тогтоомжид заасны дагуу холбогдох шийтгэлийг оногдуулна.

Энэ хуулийг зөрчсөн этгээдэд хэрвээ эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол дараахь захиргааны шийтгэлийг оногдуулахаар хуулийн 19 дүгээр зүйлд заалаа. Үүнд:

1. Засаг дарга буюу Захирагчийн зөвшөөрөлгүйгээр согтууруулах ундаа худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол, улсын стандартын шаардлага хангаагүй согтууруулах ундааг худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол, хүнсний зориулалтын бус түүхий эдээр согтууруулах ундаа үйлдвэрлэсэн бол, согтууруулах ундааг зориулалтын бус төхөөрөмжөөр, технологийн горим, ариун цэвэр, эрүүд ахуйн шаардлага хангаагүй нөхцөлд үйлдвэрлэсэн бол хууль бусаар олсон орлогыг хурааж

20000—25000 төгрөгөөр тус тус торгоно. Дээр заасан улсын стандартын шаардлага хангаагүй согтууруулах ундааг худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол гэсэн заалт нь согтууруулах ундаа, алангуяа спиртийг найруулж өөр төрлийн архины шошгыг ашиглан, мөн дээр заасан шаардлагыг хангаагүй нөхцөлд үйлдвэрлэн савлаж худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол энэ хуулийн 7 дугаар зүйлийн 8-д заасантай данхар холбогдох юм.

2. Согтууруулах ундааны шошго дээр бичээний тэмдэг, оноосон нэр, улсын стандарт, хатуулаг, нэр төрөл, үйлдвэрлэсэн газар, огцоо (он, сар, өдөр)-ий аль нэг дугаар заасан бол, импортлох согтууруулах ундааны дээжийг нь стандартчилаа, эрүүл ахуйн мэргэжлийн хяналтын байгуулалтаар урьдчилан шинжилгээгүй, импортлох зөвшөөрлийн ХҮҮ-наас алаагүй, зөвшөөрөлд согтууруулах ундааны нэр төрөл, импортлох тоо хэмжээ, улсын хилээр нэвтрэх боомт, тивийн аль нэгийг орхигдуулсан эсвэл тодорхой зэлгээгүй бол, импортлогдож байгаа согтууруулах ундаанд гаалийн болон хилний эрүүл ахуйн хяналт шалгалт хийлгүүлж, баталгаажуулаагүй бол уул согтууруулах ундааг хурааж 20000—25000 төгрөгөөр тус тус торгоно.

Энд олон улсын стандартын шаардлага хангасан тухай үйлдвэрлэгчийн чанарын баталгаа (нэрээр хэдбэл - оноосон нэрийн дээд өндөгт С, R гэсэн тэмдэг)-ийг согтууруулах ундааг импортлоход дээжийг урьдчилан шинжилгээж, зөвшөөрөлд өндөг заалт (хуулийн 5-р зүйлийн 3) хамраахгүй юм.

Импортлохыг хориглох согтууруулах ундааны нэр төрөл, жатсаалтыг стандартчилаа, эрүүл ахуйн мэргэжлийн хяналтын байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн ХҮҮ батлах бөгөөд эрх бүхий байгууллагын шалгалт, шинжилгээгээр хүний амьнас, эрүүл мэндэд хортой болох нь тогтоосон, стандартын шаардлага хангаагүй согтууруулах ундааны хөр хөнөөлийн тухай мэдээллийг хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлээр иийтэд шуурхай зарлан мэдэгдэж, гарсан зарлагыг тэр хэрхүүлж байхаар хуульд тусгасан байна. Энэ заалт нь хуулийн 19-р зүйлийн 1-ийн II дэх хэсэгт мөн хамаарна.

3. Засаг дарга буюу Захирагчийн зөвшөөрөлгүйгээр, эсхүл зөвшөөрөлд зааснаас бусад газарт согтууруулах ундаа худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол 10000—25000 төгрөгөөр торгоно. Хуулийн 6-р зүйлд зааснаар Засаг дарга буюу Захирагч зөвшөөрөлд өгөхдөө согтууруулах ундаа худалдах, түүгээр

үйлчлэх тодорхой цэгийг зааж өгөх эсхүл тодорхой чиглэлийн бригад, салаа, суурьд согтууруулах ундааг очиж худалдах түр хугацааны зөвшөөрөл олгож болох юм.

4. Худалдаа, үйлчилгээнд гаргах согтууруулах ундаанд хяналтын шинжилгээ хийлгээгүй бол уул согтууруулах ундааг хурааж 20000—25000 төгрөгөөр торгоно.

5. Албан байгууллага аж ахуйн нэгж (согтууруулах ундаагаар үйлчлэх зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжээс бусад), хүүхдийн байгууллага (ясли, цэцэрлэг, ордон, төв г. м), сургууль, эмнэлэг, сувхалын газар, оюутан, сурагчдын хичээлийн болон нийтийн байр, орон сууцны орц, хонгил, гудамж, талбай, цэцэрлэг, гаалт тэрэг, авто тээвэр, усан болон инсэх онгоцны буудлын зөвшөөрөгдсөн нэг (бар, зоггийн газар)-ээс бусад газар, нийтийн тээвэр, хүнс, барааны зах, худалдаа, үзвэр үйлчилгээ зэрэг олон нийтийн газар согтууруулах ундаа уусан бол 500—5000 төгрөгөөр, хэдийгээр Засаг дарга буюу Захирагчаас согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх, худалдах, түүгээр үйлчлэх зөвшөөрөл авсан боловч тэдгээр газарт 18 нас хүрээгүй хүн авч ажиллуулсан бол, 18 нас хүрээгүй, эсхүл согтуу хүнд согтууруулах ундаа худалдсан, түүгээр үйлчилсэн бол, тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваа хүн согтууруулах, ундаа уусан бол, согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн, бусдыг шахаж согтоосон, 18 нас хүрээгүй хүнийг уруу татаж согтууруулах ундааг уулгасан бол 500—3000 төгрөгөөр тус тус торгоно. Энд заасан «тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваа хүн согтууруулах ундаа уусан бол» гэлэгт тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваа хүн замдаа бууж зоггийн болон цэнгээний газар, айл өрх, хээр гадаа (өөрөөр хэлбэл хөдөлгөөнд ороогүй, жолооны ард суугаагүй үедээ) согтууруулах ундаа уусан бол энэ хуульд зааснаар 500—3000 төгрөгөөр торгуулах юм. Харин захиргааны хариуцлагын хуулийн 25 дугаар зүйл (хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журам зөрчих)-д заасан «1. Согтууруулах ундааны зүйл уусан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодож явсан бол... 1000—16000 төгрөгөөр торгох...» гэдгийг тээврийн хэрэгсэл жолоодохоос, өөрөөр хэлбэл хөдөлгөөнд орохоос өмнө согтууруулах ундаа уугаад тээврийн хэрэгсэл жолоодож явсныг ойлгох нь дүйтэй болон уу.

6. 18 нас хүрээгүй хүн согтууруулах ундаа уусан бол түүний эцэг, эх, асран хамгаалагчийг 500—2000 төгрөгөөр торгоно.

7. Согтууруулах ундаагаар үйлчлэх зөншөөрөлтэй зоогийн болон шөвийн цэвгээний газрыг хүүхдийн цэцэрлэг, сургууль, эмнэлэг, үйлдвэр, албан газар, байгууллага, оюутан, сурагчдын хичээлийн болон нийтийн байр, орон сууц, түүний суурийн давхар (зориудаар тохижуулснаас (бусад)-т ажиллуулсан бол хууль бусаар олсон орлогыг хурааж 20000—25000 төгрөгөөр торгоно. Өөрөөр хэлбэл дээрх газруудад согтууруулах ундаагаар үйлчлэх зөншөөрөлд олгохгүй юм.

8. Согтууруулах ундаагаар шагнаж үрэмшүүдэх, хөдөлмөрийн хөдс ордуудан олговол 1000—5000 төгрөгөөр, согтууруулах ундаа хэрэглэхийг дэмжин дэлгэрүүдэхийг уриалж олон нийтийн хэвтэл, мэдээллийн болон бүх төрлийн тээврийн хэрэгслээр сурталчилсан бол 20000—23000 төгрөгөөр торгоно.

9. Согтууруулах ундааны шонгыг хуурамчаар үйлдсэн, хууль бусаар хэрэглэсэн, худалдсан бол хууль бусаар олсон орлого, хуурамчаар үйлдсэн зүйлийг хурааж 20000—25000 төгрөгөөр торгоно. «Хууль бусаар хэрэглэсэн» гэдэгт согтууруулах ундаа, ялангуяа спирт найруулан өөр төрлийн архины шонгыг шингээн шилэнд савлаж худалдахыг багтаан ойлгож болох юм.

10. Энэ эх, төрөл садан, аеран хамгаалагчид багш нарын сургуулийн сурагчид, 18 нас хүрээгүй хүүхдэд согтууруулах ундаа хэрэглэх боломж олгохыг саналчлан зохворон байгуулах, энэ зорилгоор орон байр шингээх, өмнгөн тусалцаа үзүүлсэн бол 500—3000 төгрөгөөр торгоно.

11. Стандартын шаардлага хангаагүй согтууруулах ундааны хор хөнөөлийн тухай мэдээллийг нийтэд түгээхэд хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээ шингээхээс хүлээнгэн үзэх шалтгаангүйгээр татгалдсан бол 20000—25000 төгрөгөөр торгоно. Энэ задалт нь хуулийн 5, 9, 10, 13, 18 дугаар дүйлүүдтэй шууд холбоотой байна.

Дээр дурдсан захиргааны шийтгэлийг өнгөрдүүлэхийн гадна эрүүгийн хариуцлагыг «Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол улсын хууль»-ар өнгөрдүүлнэ. (Архидан согтуурахтай тэмцэх асуудлаар эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд шууд холбогдон тусгагдсан дүйл, заалтыг жагсаан хавсарган).

Улсын Их Хурлын 1994 оны 10 дугаар тогтоолд заасны дагуу архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах журам, дүрмийг Монгол Улсын Засгийн газраас гаргах юм. Уг хуулийн албан ёсны тайлба-

рыг Улсын Дээд Шүүх гаргах ёстой тул хууль санаачлагчийн тайлбар мэтээр «Ардын эрх» сонинд нийтлээгүй бөгөөд энэхүү тайлануудыг яриа таниулгад зориулсан болохыг болгоно уу.

Улсын Их Хурлын гишүүн Ч. ЗОРИГТБААТАР

(Архивын сөгтүүрэхтэй тэмцэх үзэл
хуулийн талаархи тайлбарын хэвсгэл)

ЗРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛИАС

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Аж ахуйн эсрэг гэмт хэрэг

163 дугаар зүйл. Стандартын болон хэрэглээний шаардлага хангаагүй чанар муутай, нж бүрдэл дутуу чанарын баталгаагүй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх

1. Стандартын болон хэрэглээний шаардлага хангаагүй, техникийн нөхцөлд тохироогүй, технологийн горим зөрчсөн, чанар муутай, нж бүрдэл дутуу, чанарын баталгаагүй бүтээгдэхүүн их хэмжээтэй буюу удаа дараа үйлдвэрлэсэн бэлтгэл жил зургаан сар хүртэл хугацаагаар засан хүмүүжүүлэх эжил хийлгэх буюу 50 мянгаас доош зуун тавин мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийг ош их хэмжээгээр үйлдсэн, эсхүл энэ хэргийн улмаас хүнд хор уршиг учирсан бэл тодорхой албан тушаал эрхлэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасал буюу хасалгүйгээр 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 100 мянгаас 500 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

169¹ зүйл, Бараа, бүтээгдэхүүний чанар, нэр төрлийг
хуурамчаар тодорхойлох

Бараа, бүтээгдэхүүний чанар, нэр төрөл, ханг, шонгыг
заллилан мэхэмж хуурамчаар үйлдэх, гаднах үлдсэн болон эх
орныг ижил нэрийн бүтээгдэхүүний таних тэмдэг, шонгыг
хууль бусаар хэрэглэх буюу бусад аргаар их хэмжээний ба-
раа, бүтээгдэхүүнийг хуурамчаар тодорхойлох нийлүүлсэн
бол 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 50 мянгаас 150
мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ил шийтгэнэ.

170 дугаар зүйл. Хэрэглэгчийг хуурч мэдлэх

1. Худалдаа, үйлчилгээний болон бусад байгууллагад ба-
ралг дутуу хэмжих, жиллэх, дүнг өгсөж болгох, баталгаагүй
буюу баталгааны дугаана дууссан, жорд бүрүүү аналттай
хэмжүүр ашиглах, хэмжих хэрэгслийн аналтыг санаатайгаар
өөрчлөх буюу бусад аргаар хэрэглэгчийг их хэмжээтэй буюу
удаа дараа хуурч мэхэлсэн бол тодорхой албан тушаал эрх-
лэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасгах
буюу хасгахгүйгээр 1 жил 6 сар хүртэл хугацаагаар засан
хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх буюу 50 мянгаас нэг зуун тавин
мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ил шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийг урьдчилан тохиролцсон бүлэг этгээд буюу
онц их хэмжээгээр үйлдсэн бол тодорхой албан тушаал эрх-
лэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасгах буюу
хасгахгүйгээр 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 100 мян-
гаас 500 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ил шийтгэнэ.

171 дүгээр зүйл. Стандартын болон хэрэглээний шаард-
лага хангаагүй, чанар муутай, иж бүр-
дэл дутуу, чанарын баталгаагүй бараа,
бүтээгдэхүүнийг худалдаанд гаргах

1. Стандартын болон хэрэглээний шаардлага хангаагүй,
чанар муутай, иж бүрдэл дутуу, чанарын баталгаагүй бараа,
бүтээгдэхүүнийг удаа дараа буюу их хэмжээтэй худалдаанд
санаатай гаргасан буюу гадаадаас оруулсан бол тодорхой
албан тушаал эрхлэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах
эрхийг хасгах буюу хасгахгүйгээр 1 жил 6 сар хүртэл хугацаа-
гаар засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх буюу тавин мянгаас
хоёр зуун тавин мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ил шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийг онц их хэмжээгээр үйлдсэн, эсвэл хэргийн
улмаас хүнд хор уршиг учирсан бол тодорхой албан тушаал

эрхлэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасаж 5 жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

3. Энэ зүйлд заасан хэргийг болгоомжгүй үйлдсэн бол 1 жил 6 сар хүртэл хугацаагаар засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх буюу 25 мянгаас 100 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

171¹ дүгээр зүйл. Эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй хүнсний бүтээгдэхүүнийг худалдаалах

1. Хүний амь нас, эрүүл мэндэд гэм хор учруулахуйц хүнсний бүтээгдэхүүнийг их хэмжээтэй буюу удаа дараа худалдсан, худалдаанд гаргасан бол 1 жил 6 сар хүртэл хугацаагаар засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх буюу 250 мянгаас 500 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийн улмаас хүнд хор уршиг учирсан бол тодорхой албан тушаал эрхлэх буюу тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах буюу хасахгүйгээр 3—10 жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

172¹ дүгээр зүйл. Эд зүйлийг улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх

1. Хориглосон буюу хязгаарласан эд зүйл болон их хэмжээний валют, валютын үнэт зүйл, өрдсийг хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтрүүлсэн бол 2 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 25 мянгаас 250 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийг давтан буюу зохион байгуулагдтай бүлэг этгээд, эсхүл албан тушаалтан албан тушаалынхаа байдлыг урвуулан шинглаж үйлдсэн, түүнчлэн цул аалт, эртний амьтан, ургамлын өвөрмөц ховор үнэт олдвор, музейн үнэт үзмэр, түүх, археологийн дурсгалт зүйлийг хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтрүүлсэн бол 5 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 100 мянгаас 500 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

175¹ дүгээр зүйл. Хориглосон үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх.

1. Хориглосон үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээг их хэмжээтэй явуулсан бол 5 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 100 мянгаас 250 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

2. Энэ хэргийг онц их хэмжээгээр буюу зохион байгуулагдтай бүлэг этгээд үйлдсэн бол 5—10 жил хүртэл хугацаагаар

гаар хорих буюу 250 мянгаас 500 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

177^д дугаар зүйл. Гэрээний тухай хууль тогтоомж зөрчих

Гэрээний талууд үгсэн тохирч дуурамч хэлцэл хийж, гэрээний тухай хууль тогтоомж санзатайгаар зөрчсөнөөс гурав даь эггээдэд их хэмжээний хохирал учирсан бол 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 100 мянгаас 300 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

178 дугаар зүйл. Согтууруулах ундааг хориглосон
зүйлээр бэлтгэх, борлуулах

Согтууруулах ундааг борлуулах зорилгоор хориглосон зүйлээр бэлтгэсэн, хадгалсан, мөн зорилгоор түүнийг бэлтгэх хэрэгсэл бий болгосон, хадгалсан, түүнчлэн бэлтгэсэн согтууруулах ундаа болон түүнийг бэлтгэх хэрэгслийг борлуулсан бол 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу 1 жил 6 сар хүртэл хугацаагаар засан хүмүүжүүлэх ажла хийлгэх, эсхүл 25 мянгаас 50 мянга хүртэл төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

СЭТГҮҮЛИЙН ЗӨВЛӨЛ:

Ерөнхий захлагч Н. Ринчиндорж
Нарийн бичгийн дарга Сан, Жаргалагсайхан
Гинзүүр Т. Баясансүрэн
Ч. Бануу

Техник редактор Т. Сарантуяа
Уншиж хянасан Сан, Жаргалагсайхан
Б. Янжиннахам

Үйлдвэрү шилжүүлсэн 1994 оны 4-р сарын 4-нд.
Өрмөтөд 1994 оны 4-р сарын 6-нд. Хэвлэгдэд
1994 оны 4-р сарын 25-нд. Хэвлэлийн хуудас
Хэвлэсэн тоо 4270

Засгийн газрын хэвлэл үйлдвэр